

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1941.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

március

3. füzet.

Emberismeret.

Ahhoz, hogy másokat — különösen gyermekeket — vezetni, nevelni tudjunk, bizonyos fokú emberismeretre van szükségünk. Kérdés, vajjon egyáltalában hozzá lehet-e férkőzni idegen lelkekhez, lelkületekhez? Fel tudjuk-e fogni a más egyéniségét? Ki tudja, mi lakik a lélek mélyén? Le tudunk-e hatni minden virág végső gyökeréig? Hiszen mi csak a magunk élményeit érezzük át, csak azt tudjuk felfogni, megérteni, ami a saját lelkünkben is megvan. Az ember azzal szemben megértőbb, akinek lelki összetétele egyező az övével.

Mégis, talán alig van ember, aki ne tartaná magát kitűnő emberismerőnek. Sőt, vannak, akik egyenesen azt állítják, elegendő nekik egyetlen pillantás és már is tisztában vannak az előttük álló emberrel, sőt, véleményük is megvan már róla!

Nem nehéz megállapítani: így csak felületes ember beszélhet, aki még magával sincs tisztában!

Ezt igazolja a tapasztalat is: a legtöbb ember igen rossz emberismerő, amit az a sok — másokban való csalódás bizonyít legjobban. De nem is lehet ez másként, hiszen a jó emberismeret elsősorban a teljes *önismereten* alapul. Kevesen tudják, hogy a helyes önismeret mennyire ritka valami.

Az igazság az, minden embernek van valami ösztönös emberismerete, s ezt nevezi emberismeretnek. Sokszor vagyunk úgy, hogy akivel először találkozunk, azonnal állást foglalunk vele szemben: vagy rokonszenves nekünk, vagy ellenszenves s ezzel már be is érjük. Meg kell vallanunk, ennek az ösztönös — első pillanatra megérzett állásfoglalásnak — van is valami alapja. Az ösztön olykor jobban működik, mint az ész.

Az emberismeretnél elsősorban a szem és a fül vannak segítségünkre. Rokonszenvesnek találjuk azt, akinek velünk szemben való fellépése barátságos, viselkedése megnyerő. A mosolygó ember mindenki előtt rokonszenvesse válik. Ez az amerikai „keep smiling“ egyik lélektani alapja. Még erősebben hat a nevetés. Szinte azt mondhatnánk, csaknem kizártnak kell mondanunk olyan esetet, amikor a bennünket megnevetetett ellenszenvesnek találjuk. Bizonyos, hogy a mosoly és a

nevetés a legjobb feloldói a feszélyezettségnek, merevségnek, tartózkodásnak. „Sokkal több hódítást tehetünk egy kis mosollyal, mint egy hatalmas furkósbottal.“ De ennek a fordítottja is igaz. A mosolytalan emberben mindig van valami bizalmatlanságot keltő, visszataszító, ijesztő, távortartó. Ide sorozhatjuk az udvarias, másokat elismerő, sőt megbecsülő, másokkal szemben tiszteletet és bizalmat nyilvánító viselkedést is. A megnyerő, szabályos, szép arc, rendes hajzat, ép test, kifogástalan öltözk: mind rokonszenv keltők. Míg a morgorva, dühös arc, az esetlen taglejtések, torz alak stb. súlyos teherfétélek tulajdonosaik számára.

Ugyanilyen szerepe — talán még nagyobb — van a hang, illetve a fülnek az emberismeretben, egyesek szerint. A kedves, meleg, behízelgő hang varázsának alig lehet ellenállni. Nem is gondolunk arra, hogy mennyire igényes fülünk. A hang minősége az érzelmeknek rendkívül hű és finom tolmácsolója. Még az állatok is másként reagálnak a durva, nyers hangra, mint a lágyra. A hang tehát szintén igen fontos tényező lehet az emberismeret szempontjából. De felsorolhatnánk itt a szag, tapintás közrehatását is.

Az igazi emberismeret azonban ezeken az első benyomásokon felül kezdődik.

Az ellenszenv és rokonszenv alapján való emberismeretből azonban nagyon sok igazságtalan és felületes emberismeret adódik az életben. Ezért van az a különös fonás, hogy az emberek nagyrésze a hibákat még csak megbocsátja néha, a bűnöket csaknem mindig (feltéve, hogy nem érdekeik ellen történtek!), erényeket azonban soha! Általában ma azokat az embereket szeretik, akik rosszak, bűnösök, mert így van valami jogalap arra, hogy magukat másoknál különbnek, jobbnak tartsák. (Más szemében a szálkát, a magáéban a gerendát.)

Az igazi, komoly értelemben vett emberismeret ott kezdődik, mikor teljes tudatossággal, kellő önismeret és módszer birtokában, határozott elvi alapon kezdünk megismerni, más szóval: az igazi emberismeret ott kezdődik, ahol a rokonszenv és ellenszenv végződik!

A jó emberismeret egyetlen komoly alapja az *önismeret*. Nélküle minden kísérlet kudarcba fullad. Közismert, hogy senki sem láthat magánál többet. Ha valamihez nem értünk, nem is tudunk arról tárgyilagos ítéletet mondani.

A másik alapelv: csak olyanokat ismerünk (értünk) meg igazán, aki rokon lélek velünk. Aki a lángészt megérti, maga is zseni. Aki a tudóst helyesen megérti, az maga is szakember abban a dologban. Kantról mondják tréfásan: „Csak egy ember értette meg az is félreértette. (Olyan nagy tudósnak tartották, akit senki sem értett meg.) A jó emberismeret tehát bizonyos fokig szakismeret is. Az emberismerethez az szüksé-

ges, hogy az emberismerő maga is jellem legyen, sokoldalú legyen, legalább is annyi oldalú, mint az, akit meg akar ismerni, különben megismerése nem lesz és nem is lehet teljes és helyes.

Az átlagember beéri azzal, hogy csak a számára fontos oldalról akar másokat megismerni. Ezért van, hogy másokról alkotott ítéleteink sokkal jellemzőbbek önmagunkra, mint arra, akire vonatkoztatni akarjuk. Az orvos sem jó orvos, ha csak a betegséget akarja megismerni s nem egyszersmind a beteget is. Másokat megismerni tehát annyi, mint elárulni önmagunkat.

Mivel a helyes emberismeret igen nehéz és sokszor teljesen lehetetlen, a nevelő szempontjából nem is az a fontos, hogy a reánk bízott gyermekeket teljességgel megismerjük, elég, ha megértjük s beleéljük magunkat lelkükbe, helyzetükbe.

A gyermekek megértése minden nevelői munka előfeltétele. Csak az lehet hatással másokra — a gyermekekre, — aki a gyermek lelki életét nemcsak ismeri, hanem meg is érti. Hogy azonban ez megtörténhessék, annak első feltétele a gyermek *megismerése*. Már ez a megismerés is csak úgy lehetséges, ha nemcsak adataink vannak a gyermek lelki életének különböző megnyilvánulásairól, hanem bele is tudunk helyezkedni egészen a gyermek lelki állapotába. Éppen ezért nem találjuk kielégítőnek a természettudományi módszerekkel dolgozó pszichológiai irányokat (kísérleti lélektant stb.), melyek főképp a lelki élet elemeit vizsgálták. A helyes megértés az egészre irányul, amelyet megérteni és átélni akar, nem okozati összefüggéseket keres csupán, hanem struktúrát, összefüggésegeségeket, s így szellemtudományivá lesz a természettudományokkal szemben. A természetet megmagyarázzuk, a lelki életet megértjük. (Dilthey.)

A megértés azonban azzal kezdődik, hogy a nevelő beleéli magát a gyermek lelki világába. A beleélés különös képesség, mely nem mindenkinben van meg egyformán kifejlődve. Akiben ez a képesség nincs meg a kellő mértékben, az nem lehet jó nevelő, nem értheti meg a gyermeket, ennél fogva nem is lehet rá hatással.

A beleélés tulajdonképen átélése a más lelkiállapotának, átérzése más érzelmeinek. De nem csak ez. Több ennél: utánaélés, mely a gyermek minden lelki megrezzenését megérzi s fokozva átéli. (Alfred Adler.)

Ami a gyermek megismerését illeti, történhet tapasztalati úton a vele való érintkezés alapján, a másik a tanulmány. Mindkettő szükséges, egyik erősíti a másikat. Érteni kell a gyermeki lelket, cselekvésének motivumait és irányítóit, hogy a nevelést irányíthassuk. Ehhez vezet a gyermek tanulmányozása. A gyermektanulmányozásnak két problé-

mája van: egyik a gyermek *fejlődésének* tanulmányozása, a másik az *egyéniiség* megismerése. Előbbit a lelki fejlődéstan adja, a másikhoz a karakterológia vezet. Mindkettő a pszichológia újabb fejlődésének eredménye.

V. L.

ZÖLD VETÉS.

Zöld vetés, zöld vetés,
 Hullámosan lengő,
 Tarka, selymes, gyönyörű,
 Cifra magyar kendő...

Zöld vetés, zöld vetés,
 Kihajlik az útra,
 Fölötte lágy trilláit
 Kis pacsirta fújja...

Zöld vetés, zöld vetés,
 Az Isten hímezte:
 Búzavirág, szarkaláb
 Nyiladozik benne...

Zöld vetés, zöld vetés,
 Magyar könny öntözte,
 Liedt nyuszi, pittypalattya
 Futkározik közte...

Zöld vetés, zöld vetés,
 Reményünk ringatja,
 Hajadonfőtt, imával
 Köszönti a gazda...

Vályi Nagy Géza.

Havas István versei :

TAVASZI FÖLD...

Tavaszi föld, tavaszi szél fújja...	A Kárpátok havas kérge olvad,
Orgonafák nyiladoznak újra.	Kifehérlék színe ott a csontnak...
Virítanak-e, mint azelőtt,	Álmodjatok szép vitézek,
Míg mi járjuk a temetőt!	Újra rak a madár fészket!

Magyarország sok fia halt ottan,
 Forró szíve föld mélyében dobban;
 De vadrózsa nő belőle,
 Magyarország jövődjé.

HIVOGATÓ.

Isten hozott, kikelet,	Isten hozott, kikelet,
Napfény, virág, levelek!	Napfény, virág, levelek!
Isten hozott fecskemadár,	Isten hozott gólyamadár,
Köszöntsön az egész határ!	Köszöntsön az egész határ!
Napok óta mi is lesünk,	Napok óta lesünk, várunk,
Hogy pár szóval köszönthessünk:	Szállj le, szállj le, maradj nálunk!
Istenadta kis fecskéje,	Régi fészked keressed fel,
Szállj le házunk ereszére,	Kis fiaid nevelgesd fel!
Kelts fel minket kora reggel	Kelep, kelep, gólyamadár,
Áradozó énekeddel!	Maradj nálunk, míg tart a nyár!

TAVASZ ÉRKEZÉSE.

Aranyos kéz félretolta
A zimánkós felleget:
„Északabbra, tubicám,
Itt már senki se kíván,
Várjuk a fényt, meleget!...”

Olvadoznak a jégcsapok,
Sírva zúgnak a szelek.
Diadalmas hintaján,
Dinom-dánom muzsikán
Érkezik a kikelet.

Szöcske, tücsök, cincérbanda
Hegedül mind a hamis.
Kocsit vontat két csiga:
Két nagyszarvú paripa...
Gólya néni a kocsis.

Tarka nép ül a hintóban:
Pulyká, páva, tyúkanyó,
Jó tüdejű zenészek!...
Gazdára vár a fészek,
S kakuk nézi: „Kiadó?”

Hintó mellett díszkíséret:
Béka urak, brekeke!...
Dalol, nevet a világ,
Fákon, földön a virág:
A tavasz friss gyermeke.

A MI KERTÜNK.

A mi kertünk
Tele van virággal,
Özvegy rozmaringgal, pártás rezedával,
Pünkösdi rózsákkal.

Kőkerítés
Nem divat minálunk,
Kevély kőfalon át a szomszéd se látná
Orgonavirágunk.

A csalogány
Kertünk őslakója,
Házbérét arannyal: csengő édes dallal
Naponként lerója.

Dalmondását
Valaki élvezi,
Ki a virágokkal (néha könnyekkel is)
De meg-megöntözi!

Gondos kezét
Mindenek megérzik:
Mosolygó rózsafák, boldog liliomok,
S madarak dícsérik.

A mi kertünk:
Édesanyám lelke,
Példás szelídsége, tűrő szeretete
Virágzik fel benne.

A VÉN ALMAFA.

A szőlőhegy oldalában
Vén almafa áll magában;
Azt beszélük, régen áll ott,
Ötven nyarat, telet látott.

Látszik is, hogy már elfáradt,
Némely ága el is száradt,
Sokat vívott az idővel,
Itt is, ott is egy-egy sebhely.

De hogy im a fecske megjött,
És Szent György is beköszöntött,
Meg-megéled régi kedve,
Száraz ág, seb elfeledve.

Kivirít még sok szép ága,
Lombjánál több a virága,
Szellő lengi, méh ha járja,
S dalos madár meg-megszállja.

Vén fa, élted alkonyában,
Az ifjúság virágában
Mondd, mi tart fönnt, éleszt téged;
Reményed-e vagy emléked?

Bármi legyen, mit én bánom,
Csak nyíljék egy-két virágom,
Remény-e vagy emlékezet...
Csak élessze a szívemet

Gyulai Pál.

TAVASZI REGGEL.

A bércezt már a hajnal aranyozza,
A völgy virágít gyönggyel harmatozza;
Fű és fa lombján hűs szellő legyint át,
Ébresztgeti a lepkét és pacsirtát.

A kullogó patak mintegy megbátrul,
Vadrózsa bokra ég a napsugártul;
Fény mindenütt, víg zaj minden zugolyban,
Az ég mosolyán a föld szíve dobban.

Ó, fény és dal! Tavasznak enyhe napja!
Elveszett fényét lelkem visszakupja,
Szívem megárad ifjú érzelemben,
S ajkamra ismét víg dal hangja lebben.

Gyulai Pál.

ALKONYAT AZ ERDŐBEN.

Dús lombon át susog a szél,
Nincs semmi nesz, a csend beszél.
Halkan lehull egy-egy levél
Az ágak búcsút intenek.

Az árnyék nő. Néha egyet
Szól a kakuk. Harmat pereg,
Mint csillogó szép gyöngyszemek.
A virágok már álmosak.

Az erdőszélen a vadrózsa
Halovány szirmát összecsupja;
A fodormenta, friss szamóca
Hűs odkolonját szétlocsolja.

Nagyot nyújtózik s nő a gomba.
A harangvirág kék harangja,
Esti imára hívó hangja
Az „Ave Máriát“ harangozza...

Bokor alatt a tücsök húzza,
Az erdőt szépen elaltatja
S a hold szelíden mosolyogva
Ezüst paplannal betakarja.

Rozgonyi Ilonka.

TAVASZ.

A porban rogyva rokkant tagjaimmal
 Feléd kiáltom: Áldott lágy, tavasz!
 Ki eljöttél a tél fagyán keresztül,
 Hogy a világra víg derűt fakassz.

Áldott a fény! Kemény göröngyre lágyan
 Amely lehull s kigyúl a föld felé,
 Élet remeg a megszépült határon,
 S győzelmi dal rivall az ég felé!

Áldott meleg! A megdermedt szívekről
 Leesókolod az álmod és halált,
 Lobogó lángból és égő színekből
 Fonsz a világra vérző glóriát!

Áldott a kar! A harmatos mezőkön
 Mely átkarol! Dalolj, dalolj világ!
 S ha vége lesz az esztelen tusának,
 S síron mégis kinő a virág!

Terescsényi György.

A FÁK.

Akác:

A hűség fája vagy te: jó akác, —
 Tőlünk el nem szakíthat ég s pokol!
 Mint édesanyja karjába a gyermek —
 E drága rögbe úgy kapaszkodol!

Hárs:

Vén hárs, te most is úgy bólogatol,
 Mintha meglenne még a régi pad,
 A régi ház s a régi kis család
 Ott ülne most is lombjaid alatt!

Alma:

Május ígésző, szép tündérleánya,
 Szívem örül, hogy megláthatlak újra!
 Szent vagy nekem! Szirmaid hófehérek,
 Mint az anyámnak mirtuszkoszorúja!

Eperfa:

Alatta súgtam a legelső, édes,
 Szerető szókat s ejtett meg a vágy!
 Az emlék fáj... komoran bólogat
 Lombja: Jó éjtszakát!

Nyár:

Száz ezüstös húrú, zengő hárfa,
 Zenéd búsongó szívvel hallgatom, —
 Magyar hangszer tud így zokogni, sírni —
 Minden húrod zengése: fájdalom!

Szilva:

Hét volt belőle — nekünk egy se maradt —
 Virágos kertünk felverte a gyom!
 Hétszilvafás őseink lenn a mélyben
 Mit álmodnak vajjon!?

Jegenye:

Tanyánk előtt álltál, mint néma őr, —
 Beh jó is volt közeledbe lenni!
 Ne hívogass — elsüllyedt az ösvény:
 Meghalni se tudok hazamenni!

Vadkörte:

Bujdosók, vándorok menedéke,
 Oázisa úti sivatagnak:
 Árnyékod hűs: vackorod üdítő —
 Óh, hány magyar pihent már alattad!

Fenyő:

A szirten áll, mint konok tagadás,
 Mint élő vád, mely intelmet dörög:
 Én nem mozdulok, állok dacosan, —
 Nektek, nektek kell hozzám jönnötök!

Tölgy:

Erdők királya — fenik rád a fejszét —
 Lombkoszorúd közt felsír a magyar faj:
 Hogyha kidőlsz, — a csenevész bozótok
 Megbírkóznak-e majd a zivatarral!?

Dió:

Almodoztam lombja hűvösében:
 Milyen szép lesz a jövő, a holnap. —
 Ma már arra gondolok, ha látlak:
 Te adsz deszkát nekem koporsónak!

Szomorúfűz:

Bonts zöld ágat, zord enyészet fája:
 Temetői, vak árnyat ne hints!
 „A sír, hol nemzet sülyed el,
 Még nincs megásva, nincs!”

Vályi Nagy Géza.

TANÍTÁSOK — VÁZLATOK.

1941. április 2. hete.

Beszéd- és értelemgyakorlat.

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A virágoskert.

Nevelési cél: Szeresd a szépet!

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A mult órai anyag felújítása.

b) Érdeklődés keltés. Milyen évszakban vagyunk? Miért szeretjük a tavaszt? Miben különbözik a tavasz a téltől? (Megbeszélés.) Mi teszi szebbé a határt? És a kertet? És az ablakokat? Bizony, meg is látszik, ki szereti a szépet. Mit gondoltok, miből? (Virágos az ablaka, kertje.)

Egy nagy magyar költő azt mondotta:

„Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet!”

Igy is van az. Ha virágos ablakú házba lépünk, bizonyosak lehetünk, jó emberek lakják, ahol szívesen látják a vendéget is. A virágtalan ház, kert olyan, mint a virágruhájától megfosztott mező: szomorú látvány. És milyen mogorvák, zsörtölődők lehetnek az ilyen háznak lakói!

II. Tárgyalás. a) Virágos a Julis kertje.

Ismertem egy kisleányt, Julis volt a neve. Az is szerette a virágot. Elmondok róla egy kis versikét:

VIRÁGOS A JULIS KERTJE.

Virágos a Julis kertje,
A kis virág: a föld lelke.
Itt egy rózsa álmodozik,
Ott viola szomorkodik.
A muskátli fölnevet,
A rezedá szendereg,
A lilium csöndes, méla,
Tán még fel is sóhajt néha.

Kert alján a kis csermely
Csörgedezve útra kel.
Deszkapalló van rátéve,
Kis hal úszik a vizébe,
Mikor reggel kél a nap,
Juliska már künn szalad,
Kezében a vizes kanná,
Vízért megy a kis patakra.

Virágjait öntözgeti,
Fülemüle bókol neki,
Azt dúdolja a madár:
Légy jó mindig, drága lány.
Ápold, neveld a virágot,
Tiszta lelkét megkívánod!
Tanulj tőle szeretetet,
Aranyozd meg életedet!

Mit mondott a költő Juliskáról? Virágos volt a kis Julis kertje. Mit mondott, mi a virág? A földnek lelke. Hát a földnek is van lelke? Nincsen, de a szép lelkű emberben is a lélek ragyogása tetszik, a földön a virág is olyan, mintha a föld lelke volna. Mit mond a rózsáról? Álmodozik. A világról? Szomorkodik. Miért mondja azt a költő, hogy a viola szomorkodik? Virágai lefelé hajlanak. Miért olyan nevetős a muskátli virága? És miért mondja, hogy a liliom néha fel-felsóhajt?

Mi a csermely? Nagyon kis patakocska. Deszkapalló van áttéve rajta, hogy átmelessenek rajta az emberek. Láttatok-e már kis halat uszkálni a vízben? Mit csinál korán reggel a kis Juliska? Miért öntözi korán reggel virágait? Ilyenkor szokták a virágokat öntözni, nem pedig délben, mert akkor hamar elszáradnak a virágok. Mivel öntözik a virágokat? Kinek van ott-hon kis locsolója? Honnan hordja a vizet a virágokra?

Miért bókol, hajlong neki a fülemüle? Mit köszön Juliskának? Ugy látszik, a kis madarak is szeretik a virágokat, ezért. Mit dalol neki a kis madár? Légy jó mindig, drága lány. Mire kérte a kis leánykát? Ápolja, nevelje a virágokat. Igen, gyermekek, mert a virág olyan, mint egy jó kis gyermek, akinek a lelke is olyan tiszta még, mint a tisztavízű patak. Jól mondta tehát Petőfi: Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet! Mit mondott a kis madár még Juliskának, mit tanuljon a virágtól? Szeretetet. Hát szeret a virág csakugyan? Szeretni csak édesanyátok, édesapátok, az emberek tudnak, nem? Igen, gyermekek, de aki szeret, az másnak örömet okoz valamivel. A virág is nekünk adja szépségét, jó illatát, sőt a méhecskék virágokból gyűjtik számunkra az édes mézet is! Mindezt a virágoknak köszönhetjük. Ezért mondta a kis madár azt, tanuljon Juliska szeretetet a virágoktól. Mert aki szeret, annak aranyos az élete.

Milyen szép is, gyermekek a virágos nyár! És milyen fájó, szomorú a virágtalan téli táj... Ilyenkor a

Barna fákon nincs levél,
Kopár ágon sír a szél...
Gubbaszkodik a madár...
Hol a nyár?
Hol a nyár?

De most még tavasz van, virágos lesz nemsokára a határ, díszes szép virágruhába öltöznek a kis kertek is, lesz dolgotok, de gyönyörűségetek is velük!

III. Összefoglalás.

1941. április 3. hete.

Olvasmánytárgyalás.

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A halász és az aranyhal c. néprege tárgyalása.

Nevelési cél: Jó tettért jót várj.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A múlt órákon tárgyalt olvasmányok felújítása.

b) Célkitűzés. Szeretnétek-e mesét hallani? Elolvasok most nektek egy mesét, de ez nem egészen mese ám, van valami igazság is benne. Hogy is volt csak?

II. Tárgyalás. a) Az olvasmány bemutatása.

A halász és az aranyhal.

Volt egyszer egy magyar király. Fenn lakott Budaváran. A királynak volt egy szépséges leánya.

Egyszer a király háborúban járt, messze a tengeren. Amikor innét hazatért, egy aranyhalat hozott magával.

No, örült is annak a szépséges királykisasszony! Az aranyhalat egy vizesüvegbe eresztette. Örömeiben aztán az üvegnek sehol sem találta helyét: hol az asztalra tette, hol meg az ablakba.

Teltek-multak a napok s a halacska nőttön-nőtt. Nemso-kára szűk lett neki az üveg.

A jószívű király mosolyogva nézte leánya kedvtelését. De maga is látta, hogy bizony alig fér el már az aranyhal a szűk üvegben. Készítettetett tehát az aranyhalnak egy takaros kis tavat a szép Margit-szigeten. Ragyogó kristályüvegből volt ennek a tavacskának az oldala s fenéke.

A királykisasszony ezentúl mindennap kiment a Margit-szigetre. Morzsát szórt a tóba az aranyhalnak s órákhosszat elnézte, hogy ficáncol a hal a vízben. Néha-néha utánakapott a királykisasszony a halnak: meg akarta fogni. Ilyenkor bizony vizes lett a ruhácskája. De ő ezt fel sem vette. Vidáman játszadozott tovább a fürge aranyhallal. Benne találta minden örömét. Pedig hát volt ennek a királykisasszonynak turbékoló galambja és gerléje, meg ugrándozó mókusa is. De azokkal most nem sokat törődött.

Derűre ború következik — szokták mondani.

A királykisasszony öröme is szomorúságra fordult. Egy éjszaka hirtelen megáradt a Duna. Árvíz lepte el a szigetet s a drága halastavat. Csak a fák koronája látszott ki a vízből. Csak az mutatta, hogy mely tájon lehet a sziget a víz alatt.

Az áradás, ahogy jött, hamar el is szaladt.

De a tóban a halnak csak hült helye maradt.

A szilaj hullámok elragadták a királykisasszony aranyhalat is. Hová vitték? Hét országnak halászhajói sem tudták azt megmondani.

— Fenséges atyám! — rimázkodott a királykisasszony. — Hozasd vissza nekem az aranyhalat!

Azt gondolta az ártatlan lélek, hogy semmi sem könnyebb annál.

A király megsajnálta leányát. Tüstént kihirdette országában, hogy aki kézrekeríti az elveszett aranyhalat, egy falut kap jutalmul. Nosza, mindenki halászhajóba kezdett erre! Mindenki kereste, kutatta az aranyhalat! De biz annak még csak a nyomára sem akadtak.

Elt abban az időben a Bodrog partján egy öreg halász, legényfiával együtt. Ősz hajával olyan volt már az öreg, mint a fehér galamb. Már nem is igen halászhajózott. De amikor a király híradása ide is eljutott, ő is hálót fogott. Amint egyszer felhúzza, hát — csodák-csodája! — benne volt az aranyhalacska!

Nyomban elindult a vén halász a fiával együtt Budára, hogy ő maga adja át a halat a királynak. Régen vágyott már arra is, hogy meglássa a Dunát. Most hát ez a vágya is beteljesült! De nagy eset ám az is, hogy szemtől-szembe állhat a királlyal s megláthatja a hírneves Budát is!

Nagy volt az öröm a királyi udvarban, amikor megérkezett oda a két halász az aranyhallal. A királykisasszony nagyon boldog volt.

A király pedig örömmel teljesítette ígéretét: egy falut adott jutalmul az öreg halásznak s fiának. Ott volt ez a falu a Bodrog partján, az öreg halász kunyhója közelében. Nagy pecsételés írás szólt arról, hogy az öreg halász elfoglalhatja azt a szép falut. Benne volt ebben a pecsételés levélben az is, hogy HALÁSZ legyen ezentúl annak a falunak a neve. Elrendelte a király végül a pecsételés írásban azt is, hogy az öreg halászt mindenki *nemzetes nagyuramnak* szólítsa. Ugy is lett minden, ahogy a királyi levél rendelte.

Nagy boldogságban élt ettől fogva az öreg halász egész házanépével. Nem is feledkezett meg áldott jótevőjéről: a királyról. Szívesen emlékezett rá. Elmondta százszor is, hogy milyen nyájasan beszélt ővele a király s mi több: a kezét háromszor is a vállára tette! Emlegetné ezt még most is, hogyha élne.

Az öreg halász s a fia már régen meghaltak. Porrá lett a testük. De falujuk még ma is ott áll a Bodrog partján. BODROGHALÁSZ a neve.

b) Megbeszélés.

Miről szólt ez a szép történet? Hol történt ez az esemény? Tudjuk, Magyarországon. Egy magyar király idejében. Azt is tudjuk, melyik magyar király korában? A helyet is tudjuk,

ahol történt? A Margit-szigeten és Buda várában. Hol van mindkettő? Ezek tehát valóban meglévő helyek. De a szereplők nevét már nem ismerjük. Nem tudjuk, melyik magyar királyról van szó, azt sem, hogyan nevezték leányát, nem ismerjük névszerint az öreg halászt és annak fiát sem. De vannak az elbeszélésben csodás dolgok is. Így pl. az, hogy az öreg halász megtalálta a királykisasszony aranyhalat. Hiszen a királykisasszony aranyhalat a megáradt Duna ragadta el, a Bodrog pedig a Tiszába ömlik. Ez valószínűleg nem történt meg, bár nem lehetetlen ez sem.

Ebben az olvasmányban tehát megtörtént és valószínűleg kitalált esemény van. Az ilyen olvasmány már nem mese, mivel több dolgot megnevez. Monda a neve. Bodroghalász község is van ma is a Bodrog mellett. A monda tehát olyan csodás történet, amely valamely érdekes helyhez fűződik. Van benne igaz és van benne kitalált dolog is. Középen áll a mese és a valóság között.

Az egész olyan, mintha mese volna.

Hasonlítsák össze a tanulók, miben egyezik s miben különbözik az igazi mesétől.

c) Elmélyítés. Miért szerette a királykisasszony az aranyhalat? Láttatok-e már aranyhalat? Miért bántotta annak elvesztése? Mit kért édesapjától? Mit csinált erre a magyar király? Ki találta meg végre az aranyhalat? Miért ment örömmel Budára az öreg halász és fia? Mire volt legjobban büszke? Mit kapott ajándékba a boldog királytól? Mit emlegetett mindig az öreg halász? Miért volt büszke arra, hogy a király a kezét a vállára tette? Mi tartotta meg hírét az eseménynek? Hogyan nevezzük ma is azt a községet, amit az öreg halász kapott a királytól? Mit tett az öreg halász a királykisasszonnyal? Mit kapott érte jutalmul?

A jócselekedet mindig magában hordja jutalmát.

III. Összefoglalás.

SZÉP VAGY, GYÖNYÖRŰ VAGY MAGYARORSZÁG!

Magyarország legszebb ország,
Gyönyörű szép tündérország,
Földnek ékes koronája,
Árpád tűzte homlokára.

Völgyek ölén véges-végig
Halas folyók vize fénylik,
Öntözi a selyemrétet,
Csorda legel, zsong az élet.

Száll a lelkem örömébe
A Kárpátok tetejébe.
Tetejéről messze látok,
Köszöntöm a szabadságot!

Délibábos arany róna!
Mintha hazánk tükre volna!
Ott lebeg a nemzet lelke,
A magyar nép honszerelme.

Hóborított büszke bércek
Századokkal szembe néznek.
Kékre festi ég azúrja,
Vadas erdő koszorúzza.

Ott lebeg a levegőben,
Szelek szárnyán, sík mezőben,
Száll a zúgó vaderdőbe,
Csókot nyom a bérctetőre.

Szép vagy, szép vagy, Magyarország!
Gyönyörű szép tündérország
Gyönyörködve el-elnézlek,
Hazám, — hogyne szeretnék!

Pósa Lajos.

1941. április 3. hete.

Számolás és mérés.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Tizedestörtek szorzása tizedestörttel.

Nevelési cél: Jártasság a mindennapi élet számításaiban.

I. Előkészítés. a) Számonkérés és begyakorlás. Tizedestört szorzása egész számmal. A házi feladatok megbeszélése, ellenőrzés, ki csinálta meg jól? Megbeszélés: hogyan szorzunk tizedestörtet egész számmal?

b) Célkitűzés. Mennyi az ára 5·8 m szövetnek, ha 1 m 6·4 P? Hogyan számítanánk ki? Becsléssel megközelíthető eredmény kiszámítása. Mit csinálunk akkor, ha a szorzóban is van tizedestört?

II. Tárgyalás. a) A példa megoldása.

Mennyi az ára 5·8 m szövetnek, ha 1 m 6·4 P?

5·8 m = 58 tized m.

Először tehát kiszámítjuk, mennyibe kerül 1 tized m?

Ha 1 m 6·4 P, akkor 1 tized m 6·4: 10 = 0·64 P.

Ha 1 tized m 0·64 P, akkor 58 tized m ára:

$$\begin{array}{r} 0\ 64 \times 58 \\ \hline 0\ 64 \times 50 = 32\ 0 \\ 0\ 64 \times 8 = 5\ 12 \\ \hline = 37\ 12 \end{array}$$

Vagy ha 1 m 6·4 P, akkor 5·8 m

$$\begin{array}{r} 64 \times 58 \\ \hline 320 \\ 512 \\ \hline 3712\ P \end{array}$$

Végezzék el a következő szorzásokat és figyeljék meg, hány tizedes számjegy van a szorzandóban és szorzóban együtt és hány van a szorzatban? Becsüljék meg a szorzatot!

Mennyi az ára 3·5 m-nek, ha 1 m 8·67 P?

Mennyi az ára 6·36 m-nek, ha 1 m 4·57 P?

Mennyi az ára 4·58 m-nek, ha 1 m 7·6 P?

b) Elvonás. Tizedestörteket úgy szorzunk, mintha sem a szorzóban, sem a szorzandóban tizedespont nem volna; de a szorzatból jobbról balfelé annyi tizedes számjegyet vágunk el, ahány a szorzandóban és a szorzóban együttvéve van.

c) Begyakorlás.

$$639\cdot875 \times 0\cdot5$$

$$0\cdot7165 \times 36\ 8$$

$$708\cdot976 \times 0\cdot28$$

$$33\cdot55 \times 45\cdot87$$

$$569\cdot7809 \times 5\cdot08$$

$$537\ 0965 \times 1\cdot5$$

III. Összefoglalás. a) Tizedestörtek szorzásáról tanultak összefoglalása.

b) Házi feladatok:

A kereskedő 13·5 kg cseresznyét vásárolt. Mennyit fizetett érte, ha 1 kg 0·48 P?

Valamely üzlet napi bevétele átlag 205·42 P, kiadása 182·5 P. Mennyi a pénzmaradvány 1 hét alatt? Mennyi egy hónap alatt? Mennyi egy év alatt?

1941. április 4. hete.

Olvasmánytárgyalás.

V. OSZTÁLY.

I. Előkészítés. a) Érdeklődés keltés. Húsz évi várakozás után végre visszatért hozzánk hazánk keleti és Erdély északi része. Bizonyosan mindenki hallgatta dicső honvédeink bevonulását a felszabadított városokba. Mekkora volt ott az öröm, újjongás, sokszor az üdvözlők hangja is mintha elesuklott volna a zokogástól. Miért örültek annyira a felszabadulók, mikor a honvédeket látták? Bizony, nagy öröm is az, hazatérni édesanyánk, szép magyar hazánk ölébe annyi sok szenvedés és megalázás után! Aki volt már távol szüleitől, tudja jól, mennyire erőt vesz a lelkünkön ilyenkor a hazavágyás. Milyen hosszú egy nap is idegenben, hát még egy esztendő... és húsz év! Még elgondolni is nehéz, milyen szenvedéseken mentek át azok, akiket húsz évvel ezelőtt elszakítottak tőlünk. Most végre hazakerültek, s úgy fogadták honvédeinket, mintha minden katona maga lett volna Magyarország! Bennük látták a felszabadítókat... De, sajnos, vannak, akik még nem térhettek haza... Hogy fájhat ez nekik... nem tudjuk elmondani. Csak látjuk abból, hogy ezren és ezren, minden biztató szó ellenére is, odahagyják kis házukat, földjüket, megtakarított vagyonkájukat s jönnek át a szegénységbe, a bizonytalanságba csak azért, hogy magyarok között lehessenek, szabad legyen nekik is magyarnak lenniük!

Mit gondoltok, gyermekek, mit érezhet az olyan ember, aki soha többé nem jöhet vissza hazájába? Aki tudja, hogy nem láthatja meg többé édesanyját, vagy annak virággal be-

ültetett sírját... Aki tudja jól, hogy soha többé nem léphet annak a földnek rögére, ahol először lépegetett s az első dalt hallotta életében... Nem jöhet vissza oda, ahol ismerősei élnek, ahol mindenkit szeret s ahol mindenki szereti... Nem tudjuk elmondani...

Pedig ilyen magyar is volt.

Mikes Kelemennek hívták. Zágonban született, Erdélyországbán, a szép székelýföldön. A csíki havasokat járta gyermekkorában s azt hitte, nem tudna élni sem nélküle. Ismerte minden vén fáját, minden üdítő forrását, még az őzikéket is személy szerint ismerte az erdőben. Mikor aztán úgy tizenhét éves lehetett, meghallotta, hogy a haza veszedelemben van, hogy idegenek bántják a magyarokat, különösen a szegény embereket. Mennyire fájt a kis Kelemennek ez. Egyszer azután azt is hallotta ám, hogy Magyarország akkor leggazdagabb földesura, a nagy Rákóczi bontott zászlót s alája hív minden igaz, becsületes magyart! Hát nem maradhatott tovább ő sem távol. Elbúcsúzott a havastól, el az őzikéktől, a forrásoktól, mindentől, amit szeretett, ami kedves volt neki, de nem örökre, hiszen arra nem is gondolt, hogy ne lássa többé őket. Csak addig, amíg elintézik a haza dolgát, azután majd visszajön újra ide, a havasok közé. Így ment el Kelemen szülőfalujából akkor sok-sok székelý vitézzel együtt, hogy többé sohase térjen oda vissza... Igen, mert a magyar kurucokat, ahogyan akkor nevezték a haza szabadságáért harcolókat árulás emésztette fel, s a fejedelem is, meg íródeákja, a kis Kelemen is, bujdosni kényszerült. Hogyan lett Mikesből Rákóczi Ferenc íródeákja. Hát egyszerűen. Nagyon jól értette a betűvetést, ügyes volt, hát rátalált a fejedelem éles szeme, magamellé vette s ott tartotta — haláláig.

Mikor aztán a fejedelem idegenbe bujdosott, ez a Kelemen diák volt a jobb keze. Nélküle még az étel sem esett volna olyan jól, ami lehetett ugyan akármilyen édes, mégis keserű volt, mert idegenek adták... A bujdosók sokáig, évekig éltek már idegenben, haza nem jöhettek többé, azután egyre haltak, mint a falevelek hullanak az őszi szélben. Őket is elsorvasztotta idő előtt az olthatatlan hazaszeretet, a honvágy... Mikor a fejedelem is meghalt, alig maradtak már egy páran. És Mikes Kelemennek meg kellett érnie azt, hogy valamennyi közül ő maradjon utolsónak a bujdosók közül. Amíg voltak mellette, még csak ment valahogy. De amikor egyedül maradt, szeme mindig szülőfaluja felé tekintgetett, oda vágyott a Harigita aljába...

Mint élt, hogyan búslakodott nagy magányában ott, idegenben, a Marmora tenger partján a hűséges Mikes Kelemen, elmondja nekünk Lévey József.

II. Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

b) A költemény által keltett élmény megbeszélése.

c) A költemény szakaszonkénti olvastatása és megbeszélése. Szómagyarázat.

d) A költemény egészben való elolvastatása. (Szép olvasás.)

e) Elmélyítés. A sírig való hűség jutalma. Most végre megkapta jutalmát Kelemen diák is. Hazatért szülőfaluja újra hazánkhoz. Zágon felé mutat egy halovány csillag, hol a bércek fején hókorona csillog, s a bércek aljában tavaszi pompában virágok feslenek... Igen, Mikes Kelemen, most talán több, sokkal több virág fakad Zágon rétjein, mert felszabadult szülőfalud, s azt üzeni néked innen, az újra szabaddá és magyarrá lett szülőfalud: Ne búsulj Mikes Kelemen, amiért éltél és olyan hűségesen kitartottál, szülőfalud újra szabad és újra magyar! Néked virágozik itt minden virág, s nincs a hazában magyar ember, aki ha szülőfalud nevét hallja, ne a te neved jutna eszébe, aki a hűség, a sírig való szeretet mintaképe voltál!

III. Összefoglalás. Irjanak levelet Rodostóba, Mikes Kelemen sírjához.

1941. április 3. hete.

Olvasmánytárgyalás.

VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Asztalos Gy.: A székeleyek c. olvasmánya.

Nevelési cél: Húsz évi rabság után hazatért testvéreink.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A mult órán tárgyalt olvasmány felújítása, számonkérése.

b) Érdeklődés keltés. Sokat hallottunk mostanában hazánk délkeleti részén élő testvéreinkről, akiket székeleyeknek nevezzünk. Különösen a mult év szeptemberében fordult rájuk minden magyar figyelme, amikor bevonuló honvédeinket fogadták olyan lelkesen, mint talán még sehol, a felszabaduló területeken. Hány lelkes beszédet hallottunk akkor a rádió át. Már beszédjükön, a hangjukon is éreztük, hogy magyar szív fűti minden hangjukat. De ha ennyire magyarok azok, akik húsz évi rabság után most végre hazajöttek közös édesanyánk, Magyarország keblére, azt is illik tudnunk, milyen nép a székelység?

c) Célkitűzés. Asztalos Gyula írt róluk, olvassátok el mit!

II. *Tárgyalás.* a) Az olvasmány bemutatása.

A székeleyek.

A szép Székelyföldnek kedves, szeretetreméltó a népe is. Akárhova bekopogtatsz, olyan nyájas szeretettel fogadnak, mintha az édes apai ház küszöbét lépted volna keresztül. A székel utolsó falatját is kész megosztani vendégével. Háza takaros, tiszta. Igen szép a magafaragta galambdúcos kapu. Tuli-

pánt, rozmaring, szőlőfürtöt és a kapu gerendáira olyan ügyességgel, amit tudós emberek is sokszor megbámultak. A szebbjéből kiválogatva néhány székely kaput múzeumokban helyeztek el, hogy hirdessék ott örök időre a székely kéz ügyességét, a székely munka szépségét.

És nemesak a kapu, de a ház is az ő keze munkája. Ő építette a rokonok, ismerősök ingyen segedelmével. Ilyen munkáért dehogy kívánna pénzt a székely: a segítség kölcsönbe megy. Az ilyen munkát nevezik ott kalákának.

A székely éleseszű, találékony. A munkában fáradhatatlan. Nyáron a pacsirtaszó a mezőn találja, télen a hajnalesilaggal ébred.

Bérces otthonának kincseit: deszkát, lécet, mészkövet, borvizet messze földre elhordja. Szövött dolgokkal, kézimunkákkal újabban az egész országot bejárják. De akármilyen jól menjen is a dolga idegen földön, idegen az testének, lelkének, visszavágyik onnan az ő édes otthonába.

Küzdelmes élete óvatossághoz szoktatta. Jól meggondolja, mielőtt valamit mond vagy tesz. A jó tanácsot fontolgatja, mert nem bízik a tanácsadó őszinteségében.

Legszebb erénye lángoló hazaszeretete. Századokon keresztül állandóan fegyvert viselt a székely s oltalmazta Magyarországot délkeleti határszélét külső-belső ellenségtől. Hazája sorsát állandóan figyeli s ha baj mutatkozik, mindenkor kész vagyónát, vérért áldozni a haza javáért. A székely hazaszeretetet és vitézség csodákat művelt az 1848/49-i szabadságharcban is. A velők együtt harcoló Petőfi Sándor gyönyörű költeményekben örökítette meg a székely nép hazaszeretetét.

„Csak nem fajult el még a székely vér,
Minden kis csöppje drága gyöngyöt ér.“

Énekli költőnk egyik szép dalában.

A székely szereti a dalt, mesét, kedvelője a vidám tréfának. Beszédében, szokásaiban sok becses régiséget őrzött meg. Templomra, iskolára szívesen áldoz, a tanultságot sokra becsüli.

A páratlan szorgalmú székely férfinak méltó társa a székely asszony. A ház tájékának példás tisztasága az ő érdeme. A kedves házacska előtt virító virágok az ő kedvencei. Munkaszeretetben vetélkedik az urával. Amilyen nagy mester a székely férfi a famunkában, éppen olyan ügyes és fáradhatatlan a székely asszony a fonásban, szövésben. A kalap és csizma kivételével a család összes felső- és fehérnemű ruházata az asszony szövőszékéről kerül ki. Aki a székely népet megismeri, megtanulja szeretni és becsülni is.

b) Az olvasmány gondolatesoportonkénti olvasása és megbeszélése.

A székely ház a székely ember munkája.

A székely éleseszű, munkás és óvatos.

Hazáját lángolóan szereti.

A székely asszony méltó párja urának.

c) Az olvasmány újbóli elolvastatása.

d) Elmélyítés. Évek óta egyre nagyobb divat a „székely szó”. Nagyszerű írók: Nyirő József, Tamási Áron alakjai, Uz Bence, meg Ábel szinte itt élnek közöttünk. Néhány székely tréfát mondok.

Kérdi Ábeltől a vasutas:

— Hová akarsz utazni?

— Ejnye no nézze meg, hogy maga itt van, nem jut az eszembe a neve... De erre kifelé, a magyar világ irányába, egy nagybácska városka...

— Hát arra több is van.

Éppen ez kellett nekem.

— Kezdje csak sorolni, lám!

— Hát itt van egyszer Gyergyószentmiklós, aztán Marosvásárhely, aztán Kolozsvár, aztán Nagyvárad.

— Tovább ne mondja! — állítottam meg.

— Hát miért?

— Azért, mert ezek között benne van.

— Kolozsvár? — kérdezte a sipkás.

... Akart a nyavalya éppen Kolozsvárra menni, de ráhagytam, mert annyi tapasztalatom volt már az emberek felől, hogy tudjam: engedd, hogy kitalálják a gondolatodat, mert akkor jobban szeretnek.

Ábel és a bakter.

... Telitöltötte a poharat, koccintott és így biztatott:

— Na, hajtsd föl te is.

— Ha sokat iszunk, a vonatok félremennek...

Felelet helyett a bakter egy órát vett elő a nadrágzsebéből. Acélszínű óra volt, s akkora, mint egy rétes:

— Tizenhárom negyvenhárom — mondta.

— Elég olesó volt ekkora szép óra — feleltem.

Ugy elkezdett nevetni, hogy hadonászott belé az órával a markában.

— Nem az ára volt annyi, te töktulajdonos, hanem az idő ennyi, vagyis egy óra és negyvenhárom perc.

Az öreg székely meg a fogorvos.

Az uraság kezét fogott az öreggel és így szólt:

— Doktor Garmada vagyok.

— Nagyot nőjjon! — mondta az ember.

Erre megint nem szólott Garmada úr, hanem nagyserényen kinyitotta a táskáját, onnét elékapott valami fényes szer-
számot és valósággal rákiáltott az öregre:

— Nyissa ki a száját!

— Az az enyém — mondta az ember.

— Nyíssa ki maga.

Garmada úr szót fogadott és kinyitotta a száját, hogy jó példával járjon elől.

— No, most adja ide a húzót! — mondta a székely.

III. Összefoglalás. a) A székely népről tanultak összefoglalása.

b) Szemléltetés. Székely ház, galambdúcos kapu, székely szöttes, székely férfi és asszony öltözete. A székely föld bemutatása képekben.

1941. április 3. hete.

Történelem.

VII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A világháború.

Nevelési cél: A nemzet óriási áldozatkészsége!

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A világháború okairól tanultak felújítása.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) *A világháború főbb mozzanatai.* A központi hatalmaknak egyszerre három oldalon kellett harcolniuk a túlnyomó számú ellenséggel, nyugaton a belgák, franciák és angolok, keleten az oroszok, délen a szerbek ellen. Szerbiát kezdettől fogva másodrendű harctérnek tekintették. A haditerv az volt, hogy Németország Belgiumon át benyomul Franciaországba s előbb a nyugati erőket semmisíti meg (Moltke-terv). A német haderő másik részének (kisebb) és az osztrák-magyar haderőnek az volt a feladata, hogy az oroszokat addig tartsák fel, míg a nyugati harctéren a döntést kierőszakolják.

A német hadsereg leküzdve a belga várrendszert, áthatolt Belgiumon, Luxemburgon és betört Franciaországba, ott az egyesített francia-angol erőket több csatában megverte s egészen a Marne-folyóig nyomult előre, sőt már Párist is fenyegette, amikor a merészen előretörő németeket a Marne-melletti csatában (1914 szept. 5–12) döntően megverték. A németek erre gyorsan visszavonultak, erős védelmi állásokba helyezkedtek be, s a két fél többször megkísérelte egymás arcvonalának áttörését, de döntést egyik sem tudott kierőszakolni. (Verdun hosszú és sikertelen ostroma: 1916.)

A keleti harctéren az oroszok már a háború elején óriási erőkkel léptek fel. Benyomultak Kelet-Poroszországba, de itt Hindenburg tábornok Tannenbergnél és a Mazuri-tavaknál fényes győzelmével visszavonulásra kényszerítette őket. Délen azonban az osztrák-magyar seregek, a túlnyomó orosz erőkkel szemben, kénytelenek voltak Galícia és Bukovina nagy részét kiüríteni, s az oroszok 1915 tavaszán Przemyśl hős magyar védőit is megadásra kényszerítették. Ezután az orosz haderők áttörtek a Kárpátokon és Bártfaig s Homonnáig nyomultak

előre, itt azonban a magyar csapatok megállították őket. (Szurmay fényes győzelme Uzsoknál.)

Szerbiában 1914 decemberében az osztrák-magyar csapatok sikeresen haladtak előre, elfoglalták Sabácot és Belgrádot is, de a kellően elő nem készített támadás kudarcba fulladt s csapataink kénytelenek voltak az elfoglalt területeket kiüríteni.

b) *Törökország csatlakozása.* Már 1914 novemberében a központi hatalmak mellé állt Törökország. Mivel ez az állam idáig semleges volt, hogy azt megőrizhesse, már a háború kitörésének kezdetén aknákkal elzárta az oroszok elől a Boszporust és a Dardanellákat. Törökország beavatkozása lényegesen kibővítette a hadi területeket. A szultán ugyanis szent háborút hirdetett, erre kigyulladt a háború lángja Marokkóban, Egyiptomban, Mezopotámiában, Perzsiában és a Kaukázusban. Az antant-hatalmak óriási erőfeszítéseket tettek a Dardanellák elfoglalására, de a német vezetés alatt küzdő törökök hősiessége megghiúsított minden áttörési kísérletet.

c) *A gorlicei áttörés, Olaszország beavatkozása.* Az 1915 év májusában a német és osztrák-magyar haderők Mackensen tábornok vezetése alatt gondos előkészület után támadásba mentek át és Galiciában Gorlicénél áttörték az orosz frontot. Ez a győzelem megingatta az egész orosz védőrendszert. Az oroszok erre kénytelenek voltak feladni a Kárpátokat s Galiciából is kivonultak. A központi hatalmak győzelmes haderői már lengyel földön jártak, amikor súlyos csapás ért bennünket: Olaszország az antanthoz csatlakozott s hadat üzent a központi hatalmaknak. Ez erőink megosztására vezetett, mivel most már e harctérre is jelentős seregeket kellett küldenünk, de még ezek ellenére sem tudtak az olaszok sikert elérni, sőt, csapataink 1916-ban sikeres támadás után mélyen benyomultak olasz földre. Előnyomulásukban csak az átszervezett seregeknek Bruszilov tábornok által irányított támadása állította meg őket, emiatt kénytelenek voltunk az Olaszországban előnyomuló csapatainkat északra irányítani.

d) *Bulgária mellénk áll, Szerbia meghódítása, Románia hadüzenete.* Bulgária az angolok minden törekvése ellenére is mellénk állott s a központi hatalmakkal együtt megtámadta Szerbiát (1915 okt.). A központi hatalmak még 1915 őszén elfoglalták Szerbiát, majd az ántánt által a Dardanellák alól elvont és Szalonikiben partraszállott segítőcsapatokat verték szét a bolgárok. Ellenségeink száma azonban Görögországgal bővült, melyet az ántánt hatalmak belekényszerítettek a háborúba a magyar oldalán. Románia a háborút megelőzőleg a központi hatalmak szövetségese volt, de mivel a közvélemény előtt ez népszerűtlen volt, nem merték azt nyilvánosságra hozni. 1916 nyarán aztán Románia váratlanul ellenünk fordult, csapatai bevonultak a védtelen Erdélybe, ugyanekkor a szaloniki ántánt csapat felmilliós serege tört észak felé. A központi hatalmak

azonban most is megállták helyüket, az oláh sereget hamarosan tönkreverték, seregeink elfoglalták Románia legnagyobb részét a fővárossal együtt. Bukarest elfoglalása után a központi hatalmak békeajánlatot tettek az ántátnak, de ellenfeleink ezt visszautasították.

e) *Amerika beavatkozása, az orosz forradalom.* Mivel az ántánt a központi hatalmakat leverni nem tudta, tengeri zárlattal akarta őket gazdaságilag megfojtani. Erre válaszul a németek bevezették a bűvárhajó-harcot, vagyis tengeralattjáró hajóval elsüllyesztettek minden olyan hajót, mely hadianyagot, élelmiszert, vagy szenet szállított az ántátnak. Mivel ez mérhetetlen károkat okozott az Amerikai Egyesült Államoknak, elnöke, Wilson, azon ürügy alatt, hogy a németek elsüllyesztették a „Luzitánia“ nevű hajójukat, megüzente nekik a háborút. Ez döntő jelentőségű volt a háborúra, az USA mérhetetlen gazdasági ereje, óriási emberanyaga kiapadhatatlan erőforrást jelentett az ántánt számára.

A központi hatalmak helyzetét viszont az orosz forradalom javította meg. 1917 márciusában forradalom tört ki Oroszországban, mely a cári kormányzatot megbuktatta. Az orosz sereg szétszűllött, mikor pedig az uralomra jutott Kerenski-kormány mégis tovább akarta folytatni a háborút, a bolsevisták 1917 novemberében Lenin vezetése alatt új forradalmat idéztek elő Pétervárott. Átvették a hatalmat, megszervezték az orosz tanácsköztársaságot (szovjet) és alkudozásba bocsátkoztak a központi hatalmakkal, amely végre is békére vezetett. (Brest-litovski béke, 1918 március.)

f) *Az összeomlás.* Oroszország kilépése folytán nagy erők szabadultak fel északon s a központi hatalmak most már támadólag léphettek fel az olaszok ellen. Az olaszok eddigi támadásai (11 isonzói csata!) a magyar katonák páratlan kitartásán és vitézségén megghiúsultak. 1917 októberében lendületes támadással több helyen áttörtük az olasz Isonzó-vonalat s egészen a Piavéig kergettük az olaszokat. Óriási hadizsákmány birtokába jutottunk.

Közben Wilson, hogy a központi hatalmak hangulatát megossza, 1918 januárjában 14 pontban foglalta össze a békefeltételeket. E pontok egy része általános jellegű volt, (pl. az összes nemzetközi szerződések nyilvánosságra hozása, a fegyverkezések korlátozása, a gyarmati kérdések igazságos rendezése stb.), de a másik része súlyosan érintette a központi hatalmak területi épségét azon kívül, hogy minden megszállott terület kiürítését kívánta. E miatt a központi hatalmak kénytelenek voltak a háború további folytatása mellett dönteni. A frontokon való fegyveres döntés azonban a legnagyobb erőfeszítések mellett sem sikerülhetett többé, az ántánt hatalmak óriási emberanyaggal, ágyúkkal, tankokkal és repülőgépekkel ellentámadásba mentek át. A nyugaton kimerült németeket csapás csa-

pás után érte, a francia főparancsnok (Foch) seregei áttörték a Sigfried-vonalakat is, Itáliában pedig 1918 szeptemberében és októberében, az olaszok friss angol és amerikai csapatokkal megerősödve, seregeinket az egész vonalon visszavonulásra kényszerítették. A döntés mégis a Balkánon következett be. Itt 1918 szeptemberében a szaloniki ántánt-sereg áttörte a bolgárok vonalát, ezek letették a fegyvert s kiléptek a szövetségből. Az ántánt-erők most akadálytalanul nyomulhattak a Duna felé. Ugyanakkor a törökök is vereséget szenvedtek Mezopotámiában, a németek pedig lépésről-lépésre hátráltak. A kedvezőtlen harcéri helyzet után a bekövetkezett belső zavarok az egykori központi hatalmakat minden ellenálló erejüktől megfosztották és kiszolgáltatották a bosszút lihegő ántántnak.

g) Katonáink háborús küzdelmei, a nemzet áldozatkész-sége. A magyar nemzet derekasan kivette részét az élet-halál-harcból. A magyar csapatok minden harcúterén páratlan vitézséggel küzdöttek s különösen kitűntek a magyar haza védelmében vívott véres kárpáti harcokban. Katonáink hősiessége állotta útját az orosz „gózhengernek“ a Kárpátokban (december 9: Limanova). A gorlicei áttörésnél nagyrészt katonáink hősiessége szabadította fel Lengyelországot. Az isonzói vonalon páratlan szívóssággal verték vissza az olaszok jól előkészített támadásait. Kitűntek Szerbia meghódításában, Erdély felszabadításában a románok ellen. A csehek árulásai és egyes nemzetiségek megbízhatatlansága miatt a legnehezebb helyekre többnyire magyar csapatokat küldött a hadvezetőség.

Véráldozatokon kívül azonban óriási anyagi áldozatokat is hozott nemzetünk a győzelem reményében, bár semmi hódítási szándék nem vezetett bennünket a háborúba való belépésénél, csupán adott szavunk és szövetségi kötelezettségünk. Galícia és Bukovina földönfutóvá lett népe nagyrészt hozzánk özönlött, a Monarchiának és Németországnak élelemmel való ellátása is elsősorban minket terhelt. A rengeteg hadifogoly ellátása is súlyos gondokat okozott. Nem csoda, ha egyre nagyobb lett a tömegek nyomora. Ugyanakkor azonban a hadseregszállítások és egyéb üzletek révén egyes ú. n. hadigazdagok óriási vagyonokat gyűjtöttek. Bent az országban nőttön-nőtt az elégedetlenség, az izgatók szították az elkeseredést, az orosz fogságból hazakerülők egyre terjesztették veszedelmes tanait, ami már a katonák lelkét is kikezdte. Ilyen volt a helyzet, amikor Tisza István kijelentette az országgyűlés házában, hogy: „A háborút elvesztettük!“

A kimerült ellenfelet kénye-kedvére sújthatta a „győzők“ kegyetlen bosszúja.

III. Összefoglalás. Vezérszavak alapján, térkép segítségével.

1941. április 3. hete.

Földrajz.

VIII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A bel- és külkereskedelem.*Nevelési cél:* Nem elég termelni, értékesíteni is kell!*I. Előkészítés.* a) Számonkérés. A mult órai anyag felújítása, kapcsolás a kereskedelemmel.

b) Célkitűzés. Beszéljünk ma a bel- és külkereskedelemről.

II. Tárgyalás. a) A kereskedelem.

A földművelés, erdőgazdálkodás stb. által (östermelés) termelt és az ipar által feldolgozott anyagból készült árút el kell juttatni a fogyasztóhoz. Ezt a munkát végzi a *kereskedelem*. A kereskedelem tehát közvetítő szerv a termelő és a fogyasztó között. A kereskedő tehát nem maga termeli az árúkat, hanem megveszi a termelőtől, hogy a fogyasztónak eladja. De ha valaki fogyasztás céljából vásárol, vagy pedig egyszerűen eladja a maga termelte árút, ezzel még nem lesz kereskedővé.

Az árú lehet: árú, ingatlan, értékpapír, érme stb. Vagyis ezekben az esetekben a kereskedő árúknak, ingatlanoknak (házak, földbirtokok), értékpapíroknak (részvények, sorsjegyek, záloglevelek) s érméknek közvetítésével foglalkozik.

b) Nagy- és kiskereskedelem.

Ha a kereskedő a termelők és viszonteladók között közvetít, akkor *nagykereskedő* a neve. A *kiskereskedő* az árúkat a nagykereskedő, vagy a termelő és fogyasztók között közvetíti. A nagykereskedő tehát a kereskedőnek, a kiskereskedő a fogyasztónak árusít. A kiskereskedelem működését nagyon erősen érinti a *fogyasztási szövetkezet*, amely a termelőtől nagyban szerezhén be az árúkat, a fogyasztóknak olcsóbban adhatja, mint a kiskereskedő.

c) Az áruházak.

Nagyobb városokban áruházak is vannak. Ezek olyan nagy házak, amelyekben sokféle árút tartanak raktáron. Kedvező árakon tudják eladni az árúikat, mert a forgalmuk igen nagy. De éppenígy kedvezőbben tudják az árút beszerezni is, mivel egyszerre sokat vásárolnak. Az áruházakban szívesen időzik a fogyasztóközönség, mert egy helyen tudja beszerezni mindenféle szükségletét. Étkező helyiségekkel, főleg a vidéki vásárlók számára, nagyon kényelmessé teszik az áruházakat.

d) A bel- és külkereskedelem.

Az ország határain belül az árúközvetítést a belkereskedelem végzi. Ez szállítja s adja el az Alföld búzáját, zsíriját a felvidékre, viszont onnan ez veszi meg s szállítja az alföldre annak fáját, ásványi kincseit. Ezzel kicseréli az egyes ország-részek termelését. De éppen így a makói hagymát elszállítja az ország minden részébe, ahol nem terem hagyma, a szegedi

paprikát, a nagykőrösi uborkát is éppen így juttatja el az ország minden részébe.

Az olyan árukból, amelyekből hazánkban fölösleges van (pl. búza, gyümölcs, állati termékek stb.) külföldre visszük, hogy onnan viszont olyan anyagokat hozzunk be értük cserébe, amelyek nálunk nincsenek elegendő mennyiségben (vas, kőolaj, gumi stb.) Az egyes országok közti forgalmat a nemzetek között való kereskedelem, vagyis a külkereskedelem közvetíti. A külkereskedelem lehet behozatali, ha az árukat külföldről a belföldre közvetíti. A kiviteli kereskedelem a hazai fölös árukat külföldre, míg az átviteli kereskedelem a külföldi árukat az országon keresztül közvetíti más külföldi országokba. Pl. Oroszországból szállítanak árut Olaszországba hazánkon át.

e) A kereskedelmi mérleg.

A behozatal és kivitel aránya adja az ország kereskedelmi mérlegét. A kereskedelmi mérleg szembeállítja egymással a kivitel értékét a behozatal értékével. *Aktív*-nak mondják a kereskedelmi mérleget, ha több értékű árut viszünk ki az országból, mint amennyit behozunk. *Passzív*-nak pedig, ha több a behozott áruk értéke, mint a kivitteké. Régebben azt gondolták, hogy csak akkor kedvező az ország gazdasági helyzete, ha több árut visznek ki, mint amennyit behoznak. Ma már tudjuk, hogy nem az a fontos, mennyi árut visznek ki, vagy hoznak be, hanem az, hogy *mennyivel tartozik* valamely ország más országoknak s mennyi azoktól a *követelése*? A tartozások és követelések szembeállítását fizetési mérlegnek nevezzük. Az ország tartozása és követelése más országokkal szemben a fizetési mérlegből tűnik ki. Ez mutatja meg az ország gazdasági erejét. (Hiszen valamely ország sok árut vihet ki, mégis adósa lehet más okokból a többi országoknak.)

f) A közlekedés.

Az egymástól távol eső termelők és fogyasztók csak úgy érintkezhetnek egymással, ha jó a közlekedés, vagyis megvannak a jó szárazföldi és vízi utak. A kiterjedt vasúti hálózat, a posta, a táviró és távbeszélő jó és állandó működése a közlekedés és hírszolgálat nélkülözhetetlen eszközei. (Ujabban a rádió!) Közlekedésen értjük tehát azon berendezéseket és azt a tevékenységet, amelynek segítségével az emberek, áruk vagy hírek egyik helyről a másikra szállíthatók. (Nem szabad összetévesztetni a kereskedelemmel!)

III. Összefoglalás. A kereskedelemről, a nagy- és kiskereskedelemről, az áruházakról, a bel- és külkereskedelmi mérlegről s a közlekedésről tanultak összefoglalása.

Szülői értekezéslet.

Minden nevelő nagyon jól tudja, hogy a gyermek lelkéhez egyetlen út vezet: a bizalom. A bizalom, amely kitárja a gyermek lelkét a szülő, nevelő előtt, a bizalom a gyermek hite mindabban, amit szülőjétől, nevelőjétől hall, lát, a bizalom az odaadás, az a feltétlen alárendelés a szülői, nevelői vezetésnek, és az a szeretet, mely sugalmazza a gyermek érzelmi világát, végül a bizalom maga a cselekvés, mert ez befolyásolja a gyermek akarati tevékenységét, sőt maga a lelkiismeret, mely egyetemes irányító erővé lesz a gyermekben.

A gyermek, nevelendő bizalma a nevelés alapja, nagy erkölcsi érték, ami nélkül nincs erkölcsi nevelői hatás, nélküle kisiklik a gyermek a szülő, nevelő kezéből, s más, sokszor rossz hatások rabjává lesz, melyek jellemét tönkretelhetik. Szóval a gyermekben felkeltett bizalom a nevelés legfontosabb lelki tényezője.

Mégis, hányszor látjuk, hogy gyermek és szülő, gyermek és nevelő milyen bizalmatlanul állanak egymással szemben.

Feladatunk az tehát, rámutatnunk arra, hogyan szerezheti meg a szülő gyermeke bizalmát, akit nevelni akar, s ha már megszerezte, hogyan tarthatja is meg azt?

A bizalomkeltés már az első fokon is bizonyos hatások eredménye. Ezen hatások tisztán élettaniak: az édesanya táplálja csecsemőjét, az atyja cukrot stb. ad neki, dajkálja. A gyermek tehát valamit köszönhet szülőinek, ezért érez bizalmat irántuk. Nagy utat kell megtennünk addig, míg a gyermek ellenszolgáltatás nélkül, helyesebben anyagi ellenszolgáltatás nélkül is bizalommal viseltetik szülőivel szemben.

Ennek útja a következő. Mikor a gyermek már gondolkodni kezd, észreveszi, hogy csak szüleitől remélheti kívánságainak teljesítését. Ezért van az, hogy az egészen kis gyermek még csak szüleiben bízik. A későbbi fejlődés során, amikor megismerkedik rokonokkal, szomszédokkal, mások iránt is több-kevesebb bizalmat érez mindaddig, míg egyetlen egyszer nem csalódik bennük. Különösen azok iránt érez azonnal bizalmat, akik vidám arccal közelednek feléje. A rideg arcától megrettennek, visszahúzódnak. Ez a gyermeki tulajdonság arra int bennünket, hogy a gyermek egyéniségénél fogva szereti az örömet okozó dolgokat, az olyanokat, melyek benne az élet örömét fokozzák.

Ne nézzünk hát haragos arccal a gyermekekre, ne éreztessük vele bajainkat, küzdelmeinket, szomorúságunkat. A szülő, nevelő — amikor gyermekéhez közelít —, úzze el lelkéből az élet borúját, szomorúságait, legyen tele lelke mindig örömmel, derűvel, a vidámság melegével, arcáról a vidám élet derűje sugározzék a gyermekekre. Ez az első és legfontosabb teendő.

Előbb az öröm s csak lassan tágítsuk ki ismeretei és érzelmei körét. Ne erőszakos ugrásokkal tanítsuk meg a gyermeket arra, hogy az élet bizony nem játék, hanem harc, sokszor írgalmatlan küzdelem, szenvedés. Meg kell ismernie a gyermeknek ezt is, hiszen az életre készítjük elő s baj volna, ha egyszer majd magárahagyottan dőbbsen rá arra, hogy — becsaptuk, hamis képet adtunk neki az életről. Ez az élettél való megismerkedés azonban fokozatos és lassú menetű legyen, párhuzamosan haladjon a gyermek szerzett tapasztalataival, szellemének kifejlődésével. És mennyi alkalom kínálkozik arra, hogy a gyermekkel megláttassuk az élet igazi arcát, de ennél többet is, hogyan készüljön fel erre a harcra!

Az a tekintély, melynek alapja a félelem s eszköze a büntetés, nem tud bizalmat kelteni a gyermekben s nem lesz képes nevelői hatásokra sem. Ne legyen tehát gyermekéhez durva a szülő, mert amilyen káros az úgynevezett majomszeretet, amely akkor is a gyermek hasznát nézi, amikor az tulajdonképpen már kárára van, éppen olyan káros a szigorral, fenyítéssel való nevelés is. Aki haragból ver, az bosszúállónak látszik. Már pedig a gyermeknek sohasem szabad azt látnia, hogy szülei, nevelői bosszúból fenyítik. Vegye a büntetést olyan kellemetlen következménynek, amely szükségszerűen követi a bűnt, a vétket, a fegyelmetlenséget, de annak egyenes arányában! Vajjon van-e olyan orvos, aki indulattal közelít betegéhez? Legyen meggondolt és megfontolt a szülő minden cselekedete gyermekével szemben. Ha pedig hirtelen természetű, indulatos, akkor aludjon egyet, mielőtt a büntetést kiszabná.

Még az igazságtalan büntetésnél is nagyobb bűn a szülők részéről, ha nem elégszenek meg azzal, hogy gyermeküket megbüntették, hanem annak kiállása után is haragot tartanak velük. Nem azt mondjuk, ne büntesse a szülő gyermekét, ha az elkerülhetetlen, azt sem, hogy megfelelő alkalommal ne mutasson szigort gyermekével szemben, de arról, hogy legyen a szülő gyermekével mértéktartó a szigorúságban is, legyen higgadt s ne ragadtassa el magát ok nélkül. A gyermek szülőjében ne a könyörtelenül ítélő bírót lássa, akinek korlátlan joga van fölötte, érezze a gyermek azt, hogy hatalma, tekintélye van fölötte, de ennek alapja a szeretet és az erkölcsi magasabbrendűség. A gyermek szülőiben támaszát, gyámolítóit lássa, akik őt megértik s igazságosan irányítják a helyes útra, akik tökéletesíteni akarják őt és tévelygéseieért büntetik is, szigorúak is tudnak lenni, ha erre rászolgált, de viszont dícsérni is tudnak, meglátnak és elismernek mindent, amit jól, helyesen cselekedett.

Ez a bánásmód szerzi meg a szülők számára az igazi bizalmat, s ha ezt megszerezték, már csak arra vigyázzanak, hogy azt megtartva, gyermekünket emberebb emberré, magyarrabb magyarrá neveljék!

Mesedélután.

Ez már a nyár.

A földben, fáknak, füvekben, emberben, állatban száguldó friss tavaszi áramok megcsendesedtek. Kierett, kiteljesedett minden. A szédelgő, gyenge testek megerősödtek. Az őzek meggömbölyödtek és a korábban még alig rügyező szarvacskák keményen ülnek a homlokon. Lábuk vékony, hosszú, mintha négy csontvonalat húztak volna a levegőbe. A medve a vágottban eprészik, mint valami bozontos, vén cigány. A farkas békésen, unottan dől neki a lombfálnak, a vaddisznók az iszapban alszanak, az őzölők, szarvasborjak tejes, sárga szájburka megfeketedett. A lovak tikkadtan pipálnak a legelőn, a fehér csorda nesztelen, a gömbölyű juhok zsíros gyapjat izzadnak és áldott, drága béke ül mindenben. A keményderekű bükkök büszkén állanak a helyükön, a hegyek a tiszta levegőben a végtelenbe vesznek és alig látszó ködpárázatok lebegnek fölöttük. A hegycsúcsokról látszik, hogy messzi a völgyekben a gabonák nagy táblákban sárgulnak, a kalászkok lehellik a hőt és sárga lélekzetük ott libeg fölöttük.

Ez már a nyár. Holnap kezdik kaszálni a havast, de ma ünnep van, valami jeles nap, ha jól tudom Urunk színeváltozása, amikor vétek dolgozni. Ezért Péter, az Incze Dávid fia, becsületes nevin Incze Péter ott ül Szépaszó havasának a fejében a Bartis Ignác leányával, Józéfával, akit ugyan tiltanak tőle, de ők egymás kezét fogják s el vannak bódulva, mert mióta az eszemet tudom, ilyen szép nap több nem volt a havason.

Kék és mély az ég, tiszta és zengő a benne ujjongó élettől. A bogarak sárga és fekete húsa ragyog a napfényben, a hernyók hátán puszta szemmel is látni lehet a szív lüktetését, fényt léleklizik minden és az illatos levegőt szétárasztja testében. A méhek, érceken csillogó legyek tánca szüntelen a levegőben, mintha drágakövek fényjátéka volna. — Az arany órarugók, a pillangók nyelve édes a méztől, szép, színjátszó szivárvány-pillangók kék, violaszínben, aranyrajban, fecskefarkúak, narancsszínű hajnalpillangók, fehér, vörös csupaszem-lepkék himbálóznak, játszanak az árnyékukkal vagy tétlen pompáznak a virágokon és a szárnyuk Isten ablaka. A füvek madárcái ők és a rengeteg virágai. Illatos lesz a hely, ahol elhúznak.

A legény és a leány elkáprázva nézik a havas csudálatos színeváltozását.

Az erdők bunkócsapú lakói, a gyöngyházak pillangók iromba csodabetűket hordoznak a szárnyukon s a napfényben fürödve felhőként rajozzák körül a kakukfüvet, szárnyuk libbenését hallani lehet. Tűzpillangó villan át az orruk előtt, mintha susogó lángocska szállana tova. Alig kéznyúlásra a

targallyon gyönyörű pávaszem pihen vörösbarna bársonyán kék, fekete, sárga, zöld foltokkal, felhőzött citromlepke ujjong a döngő legyek között. Fejük körül nagyfejű, virágbúvó, reszkető legyek nagy seregbe verődnek, de Péter és József talán nem is látja, talán nem is tudja, hogy játék, ragyogás, pompa minden körülöttük.

Soha ilyen szépen fel nem pezsdült az élet.

A virágok szíromteste reszket, a fűszálakra kötözött selyemhálóingecskék, a gubók fityegnek, sárga port izzadnak ki a dudva fúrók, mintha apró bepuderezett kínaiak volnának s ha a szellőtől a növény alattuk megremeg, összehúzzák térdüket és leejtik magukat. Amott vén, kopott bogár lassú gyalogfutással vonszolja testét, komor, pajzsos bogárleventék, bakszarvú cincérek a hegedősök s az ezeresztendős, kopott, öreg tölgyre különös keleti betűkkel vési rá a hőscincét a saját történelmét. Még a bimbólyukasztó bogár is felébredt erre a napra, amely pedig tizenegy hónapig alszik, mint a fakír. Cserjén, virágon, égen, földön turkál, motoz a sok élet, szárnyak, lábak, tapadó talpacskák nyugtalanok, a színtelen, sárgás, vagy zöldes vér felforr, az alig látszó millió harmatnyaló nyüzsgő, kacag, vagy saját színeivel játszik, mint a szivárvány, a meleg fényben, vagy a föld, fű zöld áradásában. Fekete, zöld és bronzbarna széptestű futrinkák finom csápokkal simogatják egymást, vagy zászlójukkal hadonásznak, szétnyitják, mint színes legyezőt. Kacagnivaló kicsi rovarok bolondulnak meg, kiknek nagyobb a fegyverük, dárdájuk, tüskéjük, mint önmaguk. Már a bábokra se ügyelítenek, melyek úgy vannak a fűszálakhoz támasztva, mint bepólyázott mumiák...

A hintázó, lengő, lebegő méhek, pillangók, legyek fölötük zengenek, szitálnak, donganak. A bundás, esetlen dongó, a rovarok medvéje is meghökken a levegőben. A lódarázs is ott köröz (osztrákszinű teste mintha vékony sárarany fonállal volna hozzákötve), a kékdongó páncélos teste megcsillan a levegőben, a pókok is lennebb ereszkednek. Olyanok, mintha a földgömböt cipelnék magukkal, hogy utolsó cseppig kiszíjják a vérét. A cigány: a tücsök is előterem, hogy rázendítsen, a sáskák, zöcskék tátott szájjal felfelé térdelnek, a lepkék szájából selyem fonál csurog ki s még a reszketeg, csillámló szita-kötő is odazirren kíváncsian.

Mindenképpen szép nap ez a mai.

Észre sem veszik, hogy hanyatlóban van.

Pedig alig egy árnyalattal borul az idő. Már előjöttek a szőke darazsak, ezek a csupasztestű, zabolátlan, vad, rabló barbárok, kik a sötét zugokban, odvakban papiros-kastélyokat építenek maguknak. Már szállanak a gyászlepkék is és előtörőben kikandikál a kövek alól, nyirkos lyukakból, odukból a sötétbúvó népsöpredék, mert ez az ő idejük, az éjtszaka következik. Ijedten húzódnak a lomb alá a lepkék, bogarak és hosz-

szú csápjukat a hátukra símítják. Mások sietve pólyává göngyölítik a faleveleket és abba rejtőznek. A virág gombján árván búsul a zománcos fénybogár, míg le nem szédül a földre.

— Menünk mi is, Péter lelkem!...

Menniök kell, mert már a madarak is csapatostól hullanak rá az erdőre, a kígyó is elvonaglott a kőről, melyen egész nap hiába akart felmelegedni, a hegyek is ismét forogni kezdenek. A fák már emelik ágaikat, a vadak megelevenednek, a tolvajbogár lopni indul, a rejtettfejűek ismét elrejtik fejüket, a finomtestű, hajszálvékony szúnyogok már előjöttek, a vízi-skorpiók már borzolja a vizet, csíkbogarak, fényes csiborok testük körül kristálybuborékkal a mélybe buknak és a pontszemek lassan kialszanak.

Az éjjeli lepkék szemei világítani kezdenek. Vastag, nagytestű, gyapjas a zúgásuk. Olyan színű a testük, mintha halottak bőrébe öltöztek volna. Szennyesbarna, bolyhos, vad pillangók bojdulnak elő, komorak és esetlenek, mintha a hideg földtől megbutultak volna és üvegszárnyakon a kelő hold felé repülnek, vagy ott táboroznak a fészkek-tüzek körül. Kénnel írott testük sejtelmesen villózik és kékes, sárga vonalakat húznak a sötétségbe. A hangyák már temetni viszik halottait. Az emberen kívül csak a hangya temeti el halottait... A hold lassan felkél. Az is olyan, mintha aranygyászjelentést szegtek volna ki az égre. A legény felnéz rá s azt mondja esendesen:

— Este van!

A szíve megrándul, mintha bolond éjjeli pillangó ütődött volna hozzá, és sóhajtvá elindul a szállása felé.

Nyíró József.

(Ez a kiváló erdélyi költő egyik elbeszéléséből vett részlet nagyszerűen festi a havas nyári világát. Megelevenedik benne minden: fű, fa, bokor, pompás hasonlatai újszerűek és szemléletesek.)

Pető, a csordás.

Sápadt fény festi az eget; az ég az aszályos mezőre veti bágyadt csillogását; minden porszem aranyként ragyog attól.

A dombtetőn, ahonnan éppen a világ végéig látni, legeltet Pető, az öreg csordás. A domb egy jókora homokbucka, amelyen meglehetősen sovány füvek teremnek. Az aljban jobb valamivel. Itt már feketedik a homok és jócskán akad virága is a széles mezőségnak. Azt szereti a jószág.

Pető a dombtetejére telepedett. Amint gubbaszkodva a nyakába teríti subáját, — persze, szőrével kifelé, — olyan, mintha valami roppant nagy saskeselyű volna. Mozdulatlan.

A jószág ott ténfereg körülötte; a vén kolompos tehén úgy odaszokott már, hogy nem is lódul arrább, amíg a csordás maga nem tereli, egy gömbölyű üsző, egy remekesipejű, szé-

lestükrű szépség háborgatja meg mindössze azzal, hogy majd átgazol rajta. Pető billent egyet a nyakán s pásztorbotjával belesuhint a levegőbe arrafelé, amerről a murcos vén bika ügetve lohol; aztán megint csak nézelődik, bele a semmibe, a nagy, véghetetlen mindenségbe.

Ime valaki, akit nem bántanak a világ hívságai! Aki nem ösmeri a romboló szenvedelmek közül a tizediket sem. Akit az ember legvisszataszítóbb bűne, az önzés, alig verhetne béklyóiba. Neki semmi sem kell, mert hiszen mindene van: levegője, kenyere, napja. Az ég kék boltozata épp úgy az övé is, mint a leghatalmasabb uralkodóé; a tiszta, fuvalmas levegőből annyit szív be erős tüdejébe, amennyinél többet senki sem szíhatna. Tarisznájában van kenyér, meg hagyma, bőségesen; ha mennyei mannát tálnának eléje, azzal sem lakhatnék jobban; arra tán még olyan jól sem esnék a pompás hideg kútvíz. Mi kell ezenkívül? Nem jobb itt, a csendes jóság mellett?

Az ilyen pásztorembernek a lelkét tudom irigyelni. Hogy nincs abban semmi csuf indulatnak ereje! Mert a szabad, szent természet a mindene. Az az övé, még inkább, mint akárki másé. Nem igaz az, hogy azé a föld, aki maga folyvást a nagy nyüzsgő városokban költi azt a pénzt, amelyet a föld zsírjából kiszed. Az övé csak a telhetetlenség, a pénzvágy, az elpuhultak kényelemszeretete, meg a rossz, városi levegő, a sok-sok egyéb rosszal egyetemben, amit a városi verseny szül és termel. A föld istenigazában azé, aki ott él rajta; aki tapodja napról-napra; aki szeretettel, gonddal művelgeti; akinek a virágok virulnak s illatoznak; aki látja az ég hajnali pirját s alkonyati szemérmét; aki azon frissiben kapja a vetés felett suhanó szellőt; aki minden áldott nap megpihen a szép zöld gyepen, akár az árokparton, s hozzányúlhat a maga kezével a hamvaskék szederhez s azt válogatja ki, amelyik neki tetszik..

Pető, az öreg csordás éppen ilyen ember.

Böles ember a szó szoros értelmében. Bölcsé nevelte a természet, akivel örökké beszélget.

Pető böles ember, mondom. Csendesen mosolyog magában, amikor ezerévből egyszer jön az uraság s azt mondja: „a földem“, „a gulyám“. Pető ugyan nem gulyás, csak csordás; de ha akármi: hát ugyan kié itt minden? Azé-e vajjon, aki soha sincs itt? Aki le nem tép innen soha egy szál virágot sem? Akinek egyetlen egy tehénke sem tejel? Hát nem azé igazság szerint minden, aki hozzányúl, aki élvezi, ameddig él, mindig kiveszi abból a javarészt, amivel folyvást foglalkozik? Mióta megvan Pető, öklömnyi kora óta, itt van és azt csinálja, amit ő akar. Legfeljebb tőle kérnek még tanácsot is, nagydók óta. Oszk megis más valaki meri mondani, hogy itt minden az övé! Éppen mintha a pap azt mondaná, hogy az övé az a suba, amelyet karácsonykor akasztott volt a Pető

nyakába. Legyen az övé, ha azért mégis Pető hordja. Nem csak hordja, hanem el is hordja, el is nyüvi. A pap csak hadd mondja, hogy az övé a suba. A földesúr csak hadd mondja, hogy az övé a föld. Aztán, ha mindketten meghalnak egyszer, a földesúr is, meg Pető is, mi lesz akkor? Egyiké sem lesz már a jó föld, hanem ők lesznek mind a ketten a földé. De akkor is igazabban Pető. Mert a nagy urat beteszik ércoporsóba, Petőt meg odaadják egyenesen a virágos, hantos temetőnek. Ott aztán, a másvilágon elvitatkozhatnak majd azon, hogy kié volt inkább a föld, a virág, a természet, a csorda, a virág, a levegő, az ég, a napsugár, a pacsirta dala, a nyári eső, a téli szűzhó.

Petőnek, az öreg csordásnak jó dolga van. Kiül a homokbuckájára és leereszti a jószágot a füves hajlatba. Akkor egyedül van. Egészen egyedül. Ahol az ember magában van, ott akarva sem igen tud rossz lenni.

A réti sas, amely ott kering felette hegymagasságban, nem számít. Az már nincs a földön. Az úszó felhő sincsen a földön. Csak a jószág van itt, az meg mindig egyet gondol Petővel. Az már hozzátartozik az öreg csordáshoz valamennyi. De nemcsak az, hanem a tücsök is, meg az ürge, meg a többi apró-cseprő járandósága is a nyári mezőnek.

Ezt irigylem tőle.

Bársony István.

(Szembeállítottuk a két végtelent: a havast és az alföldi pusztát: mindkettőben megtaláljuk a szépet: az örök természetet, — a Teremtőt. Petőben, az öreg csordásban, ebben az egyszerű és magányos emberben éppen az a nagy, mint a havasi legényben: a természet ölen bölcsé nemesedett emberi lélek, aki magával az Istennel társalog, amikor magányosnak hisszük.)

LOMBOS ERDŐK MÉLYÉN.

Lombos erdők mélye,
De régen nem jártam;
Lombos erdők mélye,
Csakhogy rád találtam.
Borulj rám, borulj rám
Sátoros fa ága,
Madarak, virágok
Tündérpalotája!

Szeretem az erdők
Örök csendességét,
A természet ezer
Szótalan szépségét.
Hallik a sűrűből
Vadgalamb bűgása...
Vagy talán az erdők
Szíve-dobogása!...

Hallgatom, hallgatom,
Nem tudom mióta
S imádsággá válik
Szívemben a nóta...
Valami nagy, édes
Boldogságot érzek,
— Istenem, tán a Te
csodás közelléted!...

AZ AKÁCFA.

Ebbe az egész nagy határba',
Legszebb fa nekem az akácfa.
Fehér fűrtös, virágos lombjáért,
Hozzám való hűséges voltáért.
Mikor a bölcsőmben feküdtem,
Már akkor is ott állott fölöttem.
A mi házunk mindig úgy szerette,
Az udvarunk vele volt beszélve.
Álmodozván százszor alatta,
Virágait rám-rám hullatta,
S addig-addig hullatta, hullatta:
Hogy a szívem megrezdült alatta.

Amikor így színe-hagyottan
Egy kis lányba belefogóztam:
A legelső csókra mit az kapott,
Az akácfa virága biztatott!
— Jártam már azóta sok helyütt,
De csak egyet néztem mindenütt,
S az akácfa ahol nem virágzik:
Én se bírtam ottan ki sokáig!
S hogy a síromon is ott legyen...
Meg se kell azt hagynom énnem,
Ugyis tudom, a szívem porából:
Akác nyílik virágfiakadáskor.

Szabolcska Mihály költeményei.

Őzike.

Júniusban a zöld szín teljessége elhatalmasodott már az erdőn, buja erőtől duzzad a virág, a föld elérte legnagyobb szépsége nyilvánulását.

Az erdő szárnyas dalnokai apró családtagokkal megsza-
porodva eltelvék már szülői gonddal; a fa tökéletes lombja ho-
mályba borítja az alatta cseperedő fűvet.

Nyári ég sötétkékje hajlik át az erdő sűrűjén; látom a nagy fényt, mely kápráztatva villog a melegség áradatából; kint a napon ugyancsak érezném már a június erejét. De itt, a bükkösben, nincs tüze a belopózó fénynek; félénken bújkál a lombnyílások között az eltévedt sugár.

Hajnaltól késő estig hallani a madarak dalát és még sincs láрма; hol megcsendül, hol elhallgat az ének; kakukszó járja be a visszhangos völgyeket, a bokros erdőrészekeken rigó fuvolázik.

Szinte lábujjhegyen lépkedek az árnyékos úton; nincs most senki itt kivülem. Sajnálnam megzavarni ennek a csöndes környéknek a nyugalma; megállok valami nagy fa mellett, hozzásimulok, hogy eggyé váljak a homállyal, hogy észre ne legyen a pintyőke, amely csengő dalával hirdeti, hogy egyes-egyedül hiszi magát.

A júniusi zöld elevenebbre festi a mohot is. Nekitámaszkodom egy vén tölgy derekának; könyököm puha párnába süpped; sűrű mohapázsit az, amely dús réteggel fonja körül a százszentendős korhadó fatörzset.

Minél tovább ácsorgok ily mozdulatlanul, annál inkább megszűnök létezni a környezet elevensége előtt. A vadgalamb, amely ijedten csapott el fölöttem az imént s csak nagy kerin-

gés után mert megülni egy száraz ág csúcsán: sokáig figyelt rám gyanakodva. Lassanként már nem törődik velem, fölfújja zománcos begyét s elkezd nyögni, búgni, úgy hívja a párját. A haraszt között megmozdul valami, szimatolva közeledik előre s kioson az árnyékból egy világos foltjára az útnak. Fürge erdei egérke játszik ott; napfürdőt vesz a levelek közt táncoló sugárban; de óvatosan surran a gaz közé, amint a legkisebb gyanús nesz megriasztja.

Még a pillangó sem fél már tőlem; itt verdesi össze a szárnyát a fülem mögött; leszáll a kalapom szélére s elkezd sétálni rajta, bátran lengetve vitorláit, amelynek legyezését mintha érezném, úgy képzem.

Alig tudok megválni ettől az idegyökeresedett állapottól; amikor megmozdulok, hogy tovább menjek, magam is össze-rezzennek a saját lépésem neszétől. Be kár, hogy elriasztottam a szép tarka pillét, amely most csapongva küzdi föl magát a lombok közt a kék végtelenség felé s ott elkezd himbálózva úszni, hánykódni, mint egy szélkergette pici, aranyos léghajó.

Tovább, tovább! Keresem a még nagyobb magányt, a még nagyobb sűrűséget. Valami hív, csalogat oda, ahol a madár sem igen jár; ahol egészen elnyel az erdők süket csöndje.

A templomoknak van ilyen levegőjük, ilyen hangulatuk.

A templom szentelt fala ezer mérfölddel választ el bennünket a vásári lármától, a hiúságok területétől. Amint a hűvös, homályos, titokrejtő egyház befogad bennünket: alig halunk valamit a külső zürzavarból; halkan járunk a síma kövön; csak suttogva merünk beszélni; magasztos érzelmekkel telik meg a szívünk s meghatottság s kellemes elfogódás vesz erőt rajtunk. Nem félünk az istenházában az éjtszaka kísérteteitől; tudjuk, hogy a gonosz hatalma megtörik az oltár közelében s bármily nagy is a magány, amely bennünket körülvesz; bizalommal, hittel s szeretettel nézünk föl az égre.

Síró szűnyogok kísérek útamon, rájuk sem hederíték; pókháló finom szövete tapad arcomhoz a bokrok gallyáról: bennem is én most. Ugy elgondolkodom, hogy majd kővé válok a meglepetéstől, amikor nagy dobogást hallok a közelemben s nyomban rá látom egy karcsú, szép állat rugalmas szökését, amint a bozótban eltűnik.

Egy őzike volt ott.

Egy vörhenyesszínű, nyári kabátos őzike. A nőnemhez tartozik. De még egyebet is könnyű kitalálnom. Az a dobogás, amellyel megriasztott, ékesszóló beszéd s ezt jelenti az őzikek nyelvén: „Csitt, gyerekek! lapuljatok meg gyorsan; valaki jön! ellenség közeledik!”

Bizonyos vagyok benne, hogy a dombhajlás szederbokrai egyikében vagy a sűrű gaz közt egy vagy két remegő őzborjú hasal s ijedten szorítja le soványka lábszárait a földre. Nyaka kinyújtva, hosszú kanalas füle hátrasimul, két nagy fényes

szeme aggódó gyámoltalansággal néz ki a búvóhely indás sátra alól.

A kis élehetetlenek megértették a mama intését: eltűnnek. Elnyelte őket a föld; nincs olyan hatodik érzéke a vadásznak, amellyel kisüthetné, hogy melyik sarok, melyik gázos folt őrzi a rábízott őzgidákat.

Eszembe se jut, hogy keressem, pedig nagyon is közel lehetek a búvóhelyhez, különben nem csörtetne a vén suta olyan izgatottan a bokor között. Anyai szíve nem engedi messzire távozni innen; hisz most még nincsen valami nagy baj; hátha magára kell vonnia az ellenség figyelmét; s hátha szükség lesz rá, hogy ravaszul becsalogassa az ólálkodó veszedelmet a vágás útvesztőjébe, ahol meg nem találja az áldott szederbokorhoz vezető utat.

Megint csak várok türelmesen, még nagyobb mozdulatlansággal, mint az imént.

Hosszúnak tetszik a várakozás, pedig már konokul akarom, amire az imént csak vártam. Látnom kell a fehérfoltos, buksi őzgidákat, amelyekért bizonyos, hogy vissza fog térni édesanyjok, mihelyt tisztulnak hiszi a környéket.

Ki tudja, meddig leshettem volna a szerencsét hiába, ha valami rendkívüliség nem történik. A vágásból, a járatlan bozótból, egy lassan lépkedő, vontatott mozgású szürke rém közeledett a szederbokrok felé. Egy gömbölyűfejű félelmes ragadozó, egy erős vadmacska. A szegény őz-suta megsejtette ezt a nálamnál sokkal szörnyűbb veszedelmet s amikor már azt hittem, hogy valahol lefeküdt; nagy riadással csörtetett elő a cserjésből... Még a liliputi tigris is megdöbbszent féltékeny haragja láttára s fölkapott egy ledölt fatörzsrre, onnan meresztette sárga szemeit a sovány, szoptatós őz mamára, amelynek közeledését tán félreértették az elbujt gidák, mert hirtelen, mintha a lombok közül csöppentek volna le, ott termettek az anyjuk mellett s esetlen, kedves tötyögéssel kezdtek előtte befelé inálni a sűrűségbe. Az öreg suta nagyot böfönt s folyvást a kandurra ügyelve, siettetette az apróságot. Inkább szét-tépette volna magát, semhogy védtelenül hagyja a fiait; de mégis nagy szerencséje volt, hogy a kandurapa már megebédelt. Látszott a potrohán, amint egy idő múlva nagyot ugrott a száraz fatörzsről s bogarászva, egerészve sétált vissza az átláthatatlan gázba.

A lomberdők titkos rejtekeiben sokhelyt bujkál most ilyen fiait féltő őzmama, a gyermekeit féltő igazi anyaszeretet mintaképe...

Bársony István.

Fecskék.

Egy boszniai táborban hazasóvárgó dalokat énekeltek a magyar katonák. Fölzokogott a nóta szép Magyarországról, melytől ők messze estek a vörös sziklák közé, s néhányan már ott is maradtak végkép a vörös sziklák között.

Alkonyat volt, őszeleji alkonyat. Mikor a tábor udvarán és a zúgó víz partján a napi dologvégeztével álmódzott a nép, egy kisdéd fekete felleg jelent meg az égen a magas hegyek ormai között. Hazulról jött és igen nehezen haladt és egyszer csak keringélni kezdett a völgy fölött.

— A fecskék, a fecskék! — kiáltozott a sok legény. — Jönnék Magyarországból!

Csakugyan azok voltak, Isten madarai, akik Kisasszony napja táján szoktak útra kelni, hogy meneküljenek a tél elől. Nagy raj volt nagyon, és amint forogva röpdöstek a levegőben, látszott már rajtuk, hogy éjtszakai szállást keresnek. Mert ez után a völgy után ismét nagy hegyek következtek, a Balkán hegyes vidékei. Oda bizony egy kis pihenés szükséges. Nem volt akkor a kis táborban szem, amely ne ezeket az apró madarakat nézte volna. És odaszálltak pihenni a fabarakkok tetejére. Hármás, négyes sorjával ülték végig a tetőket; a kerítésekre, az ereszgerendákra is jutott a seregből, és tele volt csipogásukkal az egész környék. A katonák meg nézték őket és beszéltek hozzájuk, kérdezve, hogy mi újság otthon, kis fecskék? Ugy-e nehéz volt a menet idáig a csúnya hegyeken keresztül? A szegény kis vándorok csak csicseregtek a kérdésre, úgy, ahogy ők tudnak, de ez tökéletesen úgy hallatszott a magyar katonák fülének, mintha magyar beszéd volna. Mert arrafelé nem lakik fecske, általában nincsen apró madár. Sasok és ölyvek birodalma az. Azonban csak most mert volna jönni a sas vagy csak egy ölyv is! Halálnak halálával halt volna meg ezen az estén, mikor az édes, apró magyar vendégek az eresz alatt beszélnek.

Ameddig csak beszélgettek, mindvégig lesték a szavukat a katonák, míg a kis törődöttek el nem aludtak a tetőszélen, az eresz gerendáin és a párkányokon. A barakkok szobáiban nem volt akkor este láрма, csak beszélte egymásnak a nép boldogan, hogy lám, hát erre jöttek. Hogy bizonyosan tudták, hogy erre kell jönniök. Talán otthonról üzentek is velük.

Azután csend lett. Magyar raj aludt a földélen, magyar raj a földél alatt. Ezen az éjtszakán még könnyebb volt hazálmódni, mint máskor.

De azért még nem riogott az őrségen a kürt, mikor már ébren volt a nép, hogy fecskéi után nézzen. Szerette volna mindenki látni, hogy hogyan indulnak tovább nagy útjukra a kicsi madarak.

Azonban valami szomorú dolog történt. Azzal senki sem

számolt, sem ember, sem fecske, hogy miféle szelek lakoznak a fekete hegyek katlanaiban. Elővágott onnan észak felől éjfél után a nagy hidegség és havat hozott, amely belepte a tetőket, a barakkokat.

A fecskék javarésze ott hevert a havas földön megdermedve. Gyenge testüket elállta a fagy, és lebuktak a barakk tetejéről. Némelyik még vergődött valamicskét, szárnyával verte a havat és odébb akart menni szegény, mert tudta, hogy neki útja van valamerre. No, egypár lépést el is vergődött a hóban.

A nép pedig ott türelmetlenkedett a barakkajtóban és nem mert kilépni az ajtó küszöbén, mert akkor szeges lábbelijével halott fecskékre taposott volna. Időbe telt, míg valahogy átugrálták a dermedt testeket. Az egyik katona a hóba térdelt, fölvelt egy fecskét és nézte a tenyerében.

— Nini! — mondta — még meleg!

Nagy tenyere volt ennek a legénynek. Paraszti és durva tenyér, de annál melegebb a vér, amely benne lüktetett. Ebbe a két tenyerébe fogta a madarat. Tenyere melegtől éledni kezdett a madár. Fölnyitogatta a szemét és a katona nagyot kiáltott örömében.

— Embörök, még élnek a fecskék!

És szinte tülekedve, egymást előzve rohanta meg a katonanép a hóba fagyott fecskecsapatot. Ki mennyit bírt, anynyit szedett föl belőle és fűteni kezdtek, mert meleg kell ide. A sok baka pedig hordta be a fecskét, az asztalokra rakta és keszkenővel, fehér ruhával takargatta. Akadt, aki fején csókolta ébredő madarát, a száján keresztül igyekezett bele lelket lehelni. Nem maradt a tábor udvarában elhullott fecske egy sem, csak amelyik már végleg elhalt. Emezek meg, a barakkszobába hordottak, egymásután nyitogatni kezdték a szemüket. Jaj, de nagy öröm volt az!

— Nézd-e mán éled!

— Hát az enyim! No, hogy mozdul!

Csakugyan mozogtak a kis állatok. Volt, amelyik már fölült az asztalon és széjjeltekingtett. Gyönyörűséges szeme van a fecskének. Kis acélgömbjében le van rajzolva az, akire éppen tekint. Hordta a sok katona nekik a komiszkenyeret, és az erőrekapottak közül már akadt olyan is, amelyik feléje nyult. Vízet is vittek nekik csajkában, de vittek feketekávé is. Mert a bakanép igen szerette a feketekávé, komiszkenyeret aprított bele és hasznos tápláléknak vélte a fecskék részére is.

Jó volt-e vagy sem, nem tudni, de annyi bizonyos, hogy egy-kettő kivételével mind életre kelt a fecske. És azután a szegény pici állat tudta, hogy hol van. Mert egy sem vadult meg, egy sem röpdösött a falnak, hanem otthon volt valamenyny. Mindenkinek a fecskéi ott laktak azon a délelőttön az

ágyon. Gügyögtek nékik a katonák, mint ahogy apró gyerekek szokás. Rá válaszul csicseregtek a fecskék.

Dél felé az idő kiderült, a szél abbamaradt. Tenyéren viték ki az udvarra a fecskéket, és azok fölrebentek onnan a tetőre. Ott beszélgetni kezdtek és várták a társaikat. Mikor aztán már sokan voltak, fölkerelkedtek és elmentek még aznap délután. A katonák szerencsés és boldog utat sóhajtottak utánuk.

A gyengébbje pedig még a következő éjjel is ott hált. A katona betette az elgyötört kis madarat az inge kebelébe és együtt aludtak. A verekedésre fogott legények és a gyöngye kis madaraknak a szíve egymáson dobogott. Másnap aztán mind elment.

Jegyzet. 1878-ban a régi osztrák-magyar birodalom elfoglalta Boszniát és Hercegovinát. Sok magyar katona részt vett Bosznia okkupációjában. Akkor történt az, amit Tömörkény elmond ebben a kedves elbeszélésében.)

Tömörkény István.

ANYAÖLBEN.

Édesanyám, már este van.
piros golyó a nap.
Elfáradt játékaiban
parányi kis fiad.
Most végy öledbe, mondj mesét,
vidámat, hímeset
s kócos hajamat túrja szét
simító, jó kezed.

Te olyan jó vagy s oly erős,
nem fáradsz el soha.
Mondjad, mitől oly nagy és hő
minden szelíd anya?
S hogy el nem fáradsz sohasem,
mondd meg, miként lehet?
Ugy-e, ha kell, csodát teszen
varázsló jobb kezed.

Száz bajunk gyógyszerét tudod,
pedig doktor se vagy,
mondjad meg, mikor tanulod
nagy okosságodat.
Hány átvirrasztott éjszakád
volt ágyacskám felett,
de meggyógyított halk danád
és gyógyító kezed!

Te tudod, hány csillag az ég
és azt, hogy ott az Ur,
hogy angyal zengi énekét
ott szakadatlanul.
Tudsz minden imát és utat,
mely mennyekbe vezet
s mindig csak jó-útra mutat
imádságos kezed!

Apánknak fáradt homlokán
hogy elsímul a gond,
ha megsímítod jó anyám,
ezt hol tanultad, mondd?
Mért illatos a kenyérünk,
amikor megszeged?
Be jó, hogy itt van mivelünk
kenyérszelő kezed.

Hia nagy leszek, aranykocsit
veszek neked: úgy ám
s viszlek, hogy lássák mindenütt:
mily szép az én anyám.
Akarom majd, hogy büszke légy
és én is az leszek
és áldia meg a föld s az ég
győzelmes, szent kezed!

Gyula diák.